

Universitätsbibliothek Wuppertal

M. Tvllii Ciceronis Opera Omnia

Cicero, Marcus Tullius

Basileæ, MDCLXXXII

Ad Marcum Brutum orator

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1133](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1133)

MARCUM BRUTUM ORATOR.

Roganti Bruto praescribit qua sit optima species & quasi figura dicendi: seu quod eloquentia genus summum & perfectissimum. Hac adumbratione excellentiam neminem tereri oportere. Honestum enim esse, prima sequentem in secundi & tertii consistere. In praesentibus rebus, magna esse, qua sint optimi proxima. Perfecta eloquentia speciem animo videri, auribus audiri, re ipsa non videri. b Eloquentem perfectum & absolutum sine philosophia effici non posse. c Tria dicendi esse genera, grandiloquum, tenue (quod & cautum) intermedium & quastemperatum. d In his omnibus Demosthenem excellisse, hunc Atticè dicere volentibus imitandum, quo nec Athena magis Attica, e ¶ Eos qui se ad Atticorum aureis teretes & religiosae accommodat, Atticè dicere, quibus antipatum dicendi genus placeat, sed quid emulabatur, nihil insolens aut ineptum ornate, graviter, copiose (hi tenues, summissi, acuti) non qui Lyfiam aut Theucydidem, aut Xenophontem: sed qui ab Ifostrate (qui primus instituit dilatare verbum & mollioribus numeris explere sententias, & in Epidictico excelluit) orationis petas incubabula. f Tria videnda esse hinc oratori, quid, quo loco, & quomodo dicat. g Priora illa duo, hoc est, invenire & iudicare proprium esse magis prudentia quam eloquentia. h Et tamen oratorem nosse debere argumentum & rationum locos: sed & quastionum signis: E quibus controversiam qua quaritur quid sit, necesse sit, definitioibus: quale sit relictis praevigis partibus tractabit. In infinita quastioni, qua thesauri translatione se exercebit, Locum utitur aptis communibus, delictis, mollioribus, occultabit qua diuis non poterunt: affret probabiliora, inventa collocabit, aditus causa faciet honestos & illustres, occupat animi, infirmabit contraria. Firmissima primis & postremis: leviora mediis collocabit. i Ab his videndum quomodo dicat: se genus orationis optimum (alii enim graves, tenues, temperati) k Id autem consistit in agendo nimirum & eloquendo. Atonem esse quasi corporis quandam eloquentiam, qua voce, motu, gestu, vultu conflet. Vicis mutationes in esse, quot animorum: Acutam, inflexam & gravem in dicendo quandam cantum obscuriorum esse vocis bonitatem optandam, statum, vultum, oculis, quot animorum: Acutam, inflexam & gravem in dicendo quandam cantum obscuriorum esse vocis bonitatem optandam, statum, vultum, non inveniendo, componendo, aut agendo eloquentem dici. m Hanc eloquentiam separandam esse a philosophorum, sophistarum, historiolorum, putarum eloquentia. n Esse eloquentis officium in foro civilibusque causis ita dicere, ut probet (id necessitatis) delectet (id suavitatis), & stellas (id victoria) Priori parte subtilis: secunda mediis, tertia vehemens esse debet, o Decorum (quod & ἄγχιον) in sententiis & verbis ser vabit, idque quod & loco, tempore, auditoribus personis, causa denique ipsi erit consentaneum. p Consuetudinem dicendi imitabitur, ab indidertis re potius, quam opinione differet: ut qui eorum audians, quamvis ipsi infantes sint, tamen illo modo confidant se posse dicere. Eju oratio non plurimum sanguinis oris, sed tamen succum habeat: & integra ejus valitudine. Vinculum numerorum ita erit exemptus, sic tamen ut non vageatur, aut licenter erret. Verba verbum quasi coagmentatione negliget, removebit succum, dicit pure, Latine, dilucida, decore observato, acutus crebrumque sententiis interpositus. Propriis verbis utitur: in faciendis, non audax, in transferendis verecundus & parvus: in proficiis (ut & reliquis verborum & sententiarum ornamentis) demissus: & in translatis crebrus. Verba concinne (sine elaborationem & aucupium tamen) collocabit: sales rari admiscebit. Qua qui faciet, summissus, enucleatus, humilis, tenuis, acutus & subtilis erit orator: sed tamen magnus & germanus Atticus, si non maximus, q Medius vero seu intermedius & temperatus inter summum, de quo diximus, & grandiloquum, quoque in genere praestitit Demetrius Phalereus, tratatus, vocatus, seu hypallage, & metonymia, ἡγεῖται, ἄλλοι, ἄλλοι, ἄλλοι omnibus denique luminibus verborum, multis sententiarum, eruditus disputationibus, locis communibus, sine contentione tamen utitur: e philosophorum & sophistarum scholis talis evadet: non tamen comparandus superioris, de quo dictum, hoc est, summissi. r ¶ Atque in quem quarimus est orator: quem animo non manu prehendimus, quem nunquam videt. Antonius, qui humilia subtiliter, seu parva summissis: magna graviter, modestiora seu modica, temperate potest dicere. s qui facultati fuit lateq, dicendi, vicinam & finitimam dialecticorum scientiam, hoc est, disputandi seu loquendi adpunerit. t qui omnis philosophia notis & tractatos locos habeat, qui ne physicorum & divinarum quidem sit ignarus. u sed nec humani juris & civitatis, sed nec historiae etiam externa. x Causarum & controversiarum seu quastionum genera habebit cognita: an ex re (de vero recto nomine) an ex verbo ambiguo aut contrario orator quastio, an ex pugna sententia dicentis & verborum, y Praecepta argumentorum cognita quoque habebit: quorum magnus usus est oratori. Videbit quid deceat, ut sit temporum, causarum, & personarum moderator. z Versabitur quoque in augendi & abjiciendis rebus. aa Movebit animos auditoris & iudicis moderate, vel inuitate. bb Formam & characterem orationis illuminabit verbis simplicibus vel collocatis. cc sed & sententiis. dd ¶ Verba suavissima apte collocabit, ut inter se quam aptissime cohaereant extrema cum primis. ee Qua in parte veteres peccabant in vocalium crebra conversione, & consonantium elisione extrema vocis: in hominum nominibus contrahendis (iametsi id omnium causa fieri possit) in verbis duobus pluribusque simul unguendis. Dicebant enim, pro exinde, cum nobis, cum me, cum te: dium, meum, exitium, consilium, augurium, exitium, prodigium, horrifera, potentium, armium, fabricum, prociam, duum & trium, virum, seheriticos nunquam: nosse, iudicasse, scripsere, visdem pro eslam. Quibus in rebus ita ditionibus quarum extrema syllaba bus esset. ff ¶ Prater superiora oratori cura fuerit, ut oratio orbem suum conscias, id est, ut ratione siniat, idque vel sponte sua, vel quadam concinnitate verborum, ut si casus similes habeat eadem oratio, si paribus paria, contraria, contrariis opponuntur. gg ¶ Sed & illud cura oratori fuerit, ut oratio orbem suum conscias, id est, ut ratione siniat, idque vel sponte sua, vel quadam concinnitate verborum, ut si casus similes habeat eadem oratio, si paribus paria, contraria, contrariis opponuntur. hh Cujus obferationis prima Origo est Ifostrate, & Gorgias: Causa, voluptas certissima. ii kk Natura vero talis est ut sit oratione quidam numerus. ll Vi petiti sunt a poetis numeri ipsi pedibus constantes. mm Deinde hoc considerandum, qui numeri cadunt in orationem: sunt qui jambicum putent: Epodos & anapa aut dactylum admittit: spondaum & trochaicum rejicit. Aristoteles heroum numerum & iambum non admittit:

admittit: paena probat ut & Theophrastus, & Theodectes. Cicero vero vult omnes in oratione esse quasi permixtos & confusos pedes, frequentiore tamen paena. **III** Est & in hac parte tenendum numerus pro genere orationis variandus esse. In humilis & demisso sermone, Latibum: in ampliori paena: frequentiore in utroque dactylum permiscendum esse. **OO** pp Sed & in primis ut in extremis partibus orationis numerus usupari, dixeris esse a poetis: neque semper numero fieri, sed aut concinnitate & constructione verborum. **99** Ullus numerum in seruandus est, ut Historici & qui in Epidictico genere versantur, imitentur numerus Socratus aut Theopompi: oratores vero ne passim, sed cum opus est, numerus utantur. **xx** Opus est autem in laudationibus, in amplificanda re, nec tantum in peroratore, sed & in orationis reliquis partibus. **ff** Deinde numeri ac pedes mutandi, uti orationem incitatam aut tardam esse volumus, ut uti Numerosam orationem non numero fieri, sed compositione & genere: las que incisa & membra dicuntur, usupari. **xx** Sine numeris infantem & seionam esse orationem. **yy** ¶ Et hac Ciceronis de oratore iudicium est.

VTRVM difficilium, aut majus esset negare tibi saepius idem roganti, an efficere id, quod rogaes, diu, multumque, Brute, dubitavi. Nam & negare ei, quem unice diligere, cuique me carissimum esse sentirem, praesertim & iusta petenti, & praefata cupienti, durum admodum mihi videbatur: & suscipere tantam rem, quantum non modo facultate consequi difficile esset, sed etiam cogitatione complecti, vix arbitrabar esse ejus, qui vereretur reprehensionem doctorem, atque prudentium. Quid enim est majus, quam cum tanta sit inter oratores bonos dissimilitudo, iudicare, quae sit optima species, & quasi figura dicendi? Quod quoniam me saepius rogans, aggrediar, non tam perficendi spe, quam experiendi voluntate. Malo enim, cum studio tuo sum obsecratus, desiderari a te prudentiam meam, quam, si id non fecerim, benevolentiam. Quae igitur, idque iam saepius, quod eloquentiae genus prohem maximè & quale mihi videatur illud, cui nihil addi possit, quod ego summum & perfectissimum iudicem. In quo vereor, ne si id, quod vis, effecero, eumque oratorem, quem quaeris, expressero: tardem studia multorum, qui desperatione debilitati, experiri id nolent, quod se assequi posse dissident. Sed **PAR EST** omnis omnia experiri, qui res magnas, & magno opere expetendas concupiverunt. Quod si quem aut natura sua, aut illa praestant ingenii vis forte deficiet, aut minus instructus erit magnarum artium disciplinis: teneat tamen eum cursum, quem poterit. **PRIMA** enim sequentem, honestum est in secundis, tertiusque consistere. **I** Nam in Poëta, non Homero soli locus est (ut de Graecis loquar) aut Archiloco, aut Sophocli, aut Pindaro: sed horum vel secundis, vel etiam infra secundos. Nec verò Aristotelem in philosophia deterruit a scribendo amplitudo Platonis: nec ipse Aristoteles admirabili quadam scientia, & copia, ceterorum studia restinxit. Nec solum ab optimis studiis excellentes viri deteriti non sunt, sed ne opifices quidem se artibus suis temoverunt, qui aut Jalyli, quem Rhodi vidimus, non potuerunt, aut Cox Veneris pulchritudinem imitari. Nec simulacro Jovis Olympii, aut Doryphori statua deteriti, reliqui minus experti sunt, quid efficere, aut quod progredi possent: quorum tanta multitudo fuit, tanta in suo cuiusque genere laus, ut, cum summa miraremur, inferiora tamen probaremus. In oratoribus verò, Graecis quidem, admirabile est, quantum inter omnes unus excellat. Attamen, cum esset Demosthenes, multi oratores, magni, & clari fuerunt, & antea fuerant, nec postea defecerunt. Quare non est cur eorum, qui se studio eloquentiae dederunt, spes infringatur, aut languescat industria. Nam **NEQUE** ILLUD ipsum, quod est optimum, desperandum est: & **IN** PRAESTANTIBUS rebus, magna sunt ea, quae sunt optimis proxima. Atque ego in summo oratore fingendo talem informabo, qualis fortasse nemo fuit. Non enim quero, quis fuerit, sed quid sit illud, quo nihil possit

esse praetantius: quod in perpetuitate dicendi non saepe, atque haud scio an umquam, in aliqua autem parte cluceat aliquando, idem apud alios densius, apud alios fortasse rarius. Sed ego sic statuo, nihil esse in ullo genere tam pulcrum, quo non pulcrius id sit, unde illud, ut ex ore aliquo, quasi imago, exprimat, quod neque oculis, neque auribus, neque ullo sensu percipi potest: cogitatione tantum, & mente complectimur. Itaque & Phidiae simulacris, quibus nihil in illo genere perfectius videmus, & his picturis, quas nominavi, cogitare tamen possumus pulciora. Nec verò ille artifex, cum faceret Jovis formam, aut Minervae, contemplabatur aliquem, è quo similitudinem duceret: sed ipsius in mente insidebat species pulchritudinis eximia quaedam, quam intuens, in eaque defixus, ad illius similitudinem, artem, & manum dirigebat. Ut igitur in formis, & figuris est aliquid perfectum, & excellens, cuius ad cogitatum speciem imitando referuntur ea, 2 quae sub oculis ipsa cadunt: sic perfectae eloquentiae speciem animo videmus, effigiem auribus quaerimus. Has rerum formas appellat *ideas* ille non intelligendi solum, sed etiam dicendi gravissimus auctor, & magister, Plato: easque gigni negat, & ait semper esse, ac ratione, & intelligentia contineri: cetera nasci, occidere, fluere, labi: nec diutius esse uno, & eodem statu. Quidquid est igitur, de quo ratione, & via disputetur, id est ad ultimam sui generis formam, speciemque redigendum. **(b)** Ac video, hanc primam ingressionem meam non ex oratoris disputationibus ductam, sed è media philosophia repetitam, & eam quidem cum antiquam, tum subobscuram, aut reprehensionis aliquid aut certe admirationis habituram. Nam aut mirabuntur, quid haec pertineat ad ea, quae quaerimus: quibus satisfacet res ipsa cognita, ut non sine causa alitè repetita videatur: aut reprehendent, quod inusitatas vias indagemus, tritas relinquamus. Ego autem & me saepe *nova videri* dicere intelligo, cum per vetera dicam, sed inaudita plerisque: & fateor, me oratorem, si modo sim, ut etiam quicumque sim, non ex rhetorum officinis, sed ex Academiæ spatii existisse. Illa enim sunt curricula multiplicium, variorumque sermonum, in quibus Platonis primùm impressa sunt vestigia: sed & huius, & aliorum philosophorum disputationibus & exagitiis maxime orator est, & adjutus. Omnis enim abertas, & quasi silva dicendi, ducta ab illis est, nec satis tamen instructa ad forensis causas: quas, ut illi ipsi dicere solebant, *agroribus Musi* reliquerunt. Sic eloquentia haec forensis, ipta à philosophis, & repudiata, multis quidem illa adjuventis, magnisque caruit: sed tamen ornata verbis, atque sententiis, iactationem habuit in populo, nec paucorum iudicium, reprehensionemque pertimuit. Ita & doctis eloquenti popularis, & disertis elegans doctrina defuit. Positum sit igitur in primis, (quod post magis intelligitur) **SINE** PHILOSOPHIA non posse effici, quem quaerimus: eloquentem: non ut in ea tamen omnia sint, sed ut sic adjuvet, ut palestra hiftrionem: parva enim magnis saepe re-

M 3

Crisime

I An in poetis, etc.] Pall. tres, item Cujacii liber & Memmianus. An in poetis, & ita expressit Aldas Manutius Nepos, sive is fuit Victor Pisanus, qui hunc locum adornavit commentario.

2 Quae sub oculis ipsa cadunt.] Sic legendum ostendit Vetus Victorius lib. xi. Variar. lect. cap. 14. prius così, nec cadunt. Supra quoque

ubi habemus s. & in praestantibus rebus, & Victorii membranae & Gallicanae, nec non Palatinae praefertunt, & in praestantibus rebus, quod habet quo se defendat. sed & nostri codices Eiectorales item Memmianus, pro illo sicut usqueque, habent infringat, quod dictum putat Gulielmius, ut sicut dicitur.

conferantur. nam nec latius, nec copiosius de magnis, variisque rebus sine philosophia potest quisquam dicere. Si quidem etiam in Phaedro Platonis hoc Periclem præstitisse ceteris dicit oratoribus Socrates, quod is Anaxagoræ physici fuerit auditor: à quo censeo, cum, cum alia præclara quædam, & magnifica didicisset, uberem, & fecundam fuisse, gnarumque (quod est eloquentia maximum) quibus orationis modis, quæque animorum partes pellerentur, quod idem de Demosthene existimari potest: cujus ex epistolis intelligi licet, quàm frequens fuerit Platonis auditor. Nec verò sine philosophorum disciplina, genus, & speciem cuiusque rei cernere, neque eam definiendo explere, nec tribuere in partem possumus: nec judicare, quæ vera, quæ falsa sint, neque cernere consequentia, repugnantia videre, ambigua distinguere. Quid dicam de *virtute oratorum*, cujus cognitio magnam orationis suppeditat copiam, de vita, de officiis, de virtute, de moribus, sine multa earum ipsarum rerum disciplina, aut dici, aut intelligi potest? Ad has tot, tantasque res adhibenda sunt ornamenta innumerabilia, quæ sola tum quidem tradebantur ab iis, qui dicendi numerabantur magistri. Quo fit, ut veram illam, & absolutam eloquentiam nemo consequatur, quod alia intelligendi, alia dicendi disciplina est: & ab aliis rerum, ab aliis verborum doctrina quaritur. Itaque M. Antonius, cui vel primas eloquentiæ patrum nostrorum tribuebat ætas, vir natura peracutus, & prudens, in eo libro, quem unum reliquit, *Disertus* ait se vidisse multos, eloquentem omnino neminem. Infidebat videlicet in ejus mente species eloquentiæ, quam cernebat animo, re ipsa non videbat. Vir autem acerrimo ingenio (sic enim fuit) multa & in se, & in aliis desiderans, neminem planè, qui rectè appellari eloquens posset, videbat. Quod si ille nec se, nec L. Crassum eloquentem putavit; habuit profecto comprehensam animo quandam formam eloquentiæ, cui quoniam nihil deerat, eos, quibus aliquid, aut plura deerant, in eam formam non poterat includere. Investigemus hunc igitur, Brute, si possumus, quem nunquam vidit Antonius, aut qui omnino nullus unquam fuit, quem si imitari, atque exprimere non possumus, quod idem ille vix Deo concessum esse dicebat: at qualis esse debeat, poterimus fortasse dicere. (e) Tria sunt omnino genera dicendi, quibus in singulis quidam floverunt: peræquè autem (id quod volumus) perpauci in omnibus. Nam & *grandiloqui*, ut ita dicam, fuerunt cum ampla & sententiarum gravitate, & majestate verborum, vehementes, varii, copiosi, graves: ad permovendos, & convertendos animos instructi, & parati. quod ipsum alii aspera, tristi, horrida oratione, neque perfecta, neque conclusa: alii levi, & instructa, & terminata: Et contra *tenuis*, acuti, omnia docentes, & dilucidiora, non amplexa, facientes, subtili quadam, & pressa oratione limati. In eodemque genere alii callidi, sed impoliti, & consulto rudium similes & imperitorum: alii in eadem jejunitate concinniores, id est, faceti, florentes etiam, & leviter ornati. Est autem quidam interjectus, inter hos medius: & quasi temperatus, nec acumine posteriorum, nec fulmine utens superiorum, & ut cinnus amborum, in neutro excellens, utriusque particeps; vel utriusque (si verum querimus) potius expertus. Ilque uno tenore, ut ajunt, in dicendo fuit, nihil afferens præter facilitatem, & æquabilitatem: aut addit aliquos, ut in corona, *toros*, omnemque orationem ornamentis modicis verborum, sententiarumque distinguit. (d) Horum singulorum generum quicumque vim singulis consecuti sunt, magnum in oratoribus nomen habuerunt. Sed querendum est, satisne id, quod volumus, effecerint. Videmus enim fuisse quosdam, qui iidem ornate, ac gravi-

ter, iidem versute & subtiliter dicerent. Atque utinam in Latinis talis oratoris simulacrum reperire possemus, esset egregium non querere *externa*, domesticis esse contentos, sed ego idem, qui in illo sermone nostro, qui est expositus in Bruto, multum tribuerim Latinis, vel ut hortarer alios, vel quod amarem meos, 2 recordor longè omnibus unum anteferre Demosthenem, qui vim accommodavit ad eam, quam sentiam, eloquentiam, non ad eam, quam in aliquo ipse cognoverim. Hoc nec gravior existit quisquam, nec callidior, nec temperatior. Itaque nobis monendi sunt ii, quorum sermo imperitus increbuit, qui aut dici se desiderant Atticos, aut ipsi Atticè volunt dicere, ut mirentur hunc maximè, quo ne Athenas quidem ipsas magis credo fuisse Atticas. quid enim sit *Atticum*, discant, eloquentiamque ipsius viribus, non imbecillitate sua, metiantur. (e) Nunc enim tantum quisque laudat, quantum se posse sperat imitari. Sed tamen eos studio optimo, judicio minus firmo præditos, docere, quæ sit propria laus Atticorum, non alienum puto. Semper oratorum eloquentiæ moderatrix fuit auditorum prudentia. Omnes enim, qui probari volunt, voluntatem eorum, qui audiunt, intuentur, ad eamque, & ad eorum arbitrium, & nutum totos se fingunt, & accommodant. Itaque Caria, & Phrygia, & Mylia, quod minimè politæ, minimeque elegantes sunt, adseverunt, aptum suis auribus opimum quoddam, & tanquam adipatæ dictionis genus, quod eorum vicini (non ita lato interjecto mari) Rhodii numquam probaverunt, Græci multo minus, Athenienses vero funditus repudiaverunt: quorum semper fuit prudens, *sincerumque iudicium*, nihil ut possent, nisi incorruptum, audire, & elegans. eorum religioni cum serviret orator, nullum verbum insolens, nullum odiosum ponere audebat. Itaque hic, quem præstitisse diximus ceteris, in illa pro Ctesiphonte oratione longè optima, summis illis à primo: deinde, dum de legibus disputat, pressius: post sensim incedens, iudices ut vidit ardentes, in reliquis exsultavit audacius. Ac tamen in hoc ipso, diligenter examine verborum omnium pondera, reprehendit Æschines quædam, & exagitat: illudensque, dura, odiosa, intolerabilia esse dicit. Quinetiam querit ab ipso, cum quidem eum *belluam* appellet, utrum illa verba, an portenta sint: ut Æschini ne Demosthenes quidem videatur Atticè dicere. Facile est enim verbum aliquod ardens (ut ita dicam) notare, idque restinctis jam animorum *incendiis* irridere. Itaque se purgans jocatur Demosthenes, negat in eo positas esse *fortunas Græciæ*, in hoc eum, huc, an illuc manum porrexerit. Quoniam igitur modo audiretur Myfius, aut Phryx Athenis, cum etiam Demosthenes exagitetur, ut putidus? Cum verò inclinata, ululantiq; voce, more Asiatico, canere cœpisset, quis eum ferret? aut quis potius non juberet auferri? Ad Atticorum igitur aureis terecis, & religiosas, qui se accommodant, ii sunt existimandi *Atticè dicere*. Quorum genera plura sunt, hî unum modò quale sit, suspicantur. Putant enim, qui horridè, inculteque dicat, modò id eleganter, enucleateque faciat, eum solum Atticè dicere. Errant, quod solum: quod Atticè, non falluntur. Istorum enim iudicio si solum illud est Atticum, ne Pericles quidem dixit Atticè, cui primæ sine controversia deferebantur. qui si tenui genere uteretur, numquam ab Aristophane poëta *fulgere, tonare, permiscere Græciam* dictus esset. Dicit igitur Atticè vespertissimus ille scriptor, ac politissimus Lyfias, quis enim id possit negare? dum intelligamus, hoc esse Atticum in Lyfia, non quod tenuis sit, atque inornatus, sed quod nihil habeat insolens, aut ineptum. Ornate verò, & graviter, & copiosè dicere, aut Atticorum sit, aut ne sit Æschines, neve Demosthenes Atticus. Ecce autem aliqui se *Thucydidos* esse

(d) *Et quædam rursus amborum.* A Nonio peccata est loci hujus restitutio, qui in libro editis scriptisque marginalibus erat.

(e) *Recordor longè vniuersis, &c.* vulgata, ut *longè*, sed pronomen illud non est in Pall. aut Gallicanis.

esse profertur, novum quoddam imperitorum, & inauditum genus. Nam qui Lylliam sequuntur, caudicem quendam sequuntur: non illum quidem amplum, atque grandem: subtilem & elegantem tamen, & qui in forensibus causis possit praeclare consistere. Thucydides autem res gestas, & bella narrat, & proelia graviter sone, & probe: sed nihil ab eo transferri potest ad forensem usum, & publicum. Ipsa illa conciones ita multas habent obscuras, abditasque sententias, *vix ut intelligantur*: quod est in oratione civili vitium vel maximum. QVAE EST autem in hominibus tanta perversitas, ut, inventis frugibus, glande vescantur? An victus hominum, Atheniensium beneficio excoli potuit, oratio non potuit? Quis porò unquam Græcorum rhetorum à Thucyde quidquam duxit? At laudatus est ab omnibus: fateor: sed ita, ut rerum explicator prudens, severus, gravis: non ut in iudiciis verfaret causas, sed ut in historiis bella narraret. Itaque numquam est numeratus orator, nec verò, si historiam non scripsisset, & nomen ejus exstaret, cum praeteritum fuisset honoratus, & nobilis. Hujus tamen nemo neque verborum, neque sententiarum gravitatem imitatur: sed, cum mutila quadam, & hiantia locuti sunt, quæ vel sine magistro facere poterunt, germanos se putant esse Thucydidem. Nactus sum etiam qui Xenophontis similem esse se cuperet: cujus sermo est ille quidem melle dulcior, sed à forensi strepitu remotissimus. Referamus nos igitur ad eum, quem volumus, inchoandum, & eadem eloquentia informandum, quam in nullo cognovit Antonius. Magnum opus omnino & arduum, Brute, conamur: sed nihil difficile armante puto. Amo autem, & semper amavi ingenium, studia, mores tuos. Incendor porò quotidie magis, non desiderio solum (quo quidem conficior) congressus nostros, consuetudinem victus, doctissimos sermones requirens tuos, sed etiam admirabili fama virtutum incredibilem, quæ specie dispares, prudentia conjunguntur. Quid enim tam distans, quam à severitate comitas? Quis tamen umquam te aut sanctior est habitus, aut dulcior? Quid tam difficile, quam in plurimorum controversiis dijudicandis ab omnibus diligi? consequeris tamen, ut eos ipsos, quos contra statuas, æquos, placatosque dimittas. Itaque efficitur, ut, cum gratia causa nihil facias, omnia tamen sint grata, quæ facis. Ergo omnibus terris, una Gallia 2 communi non ardet incendio: in qua frueris ipse te, cum in Italia luce cognosceris, versarisque in optimorum civium vel flore, vel robore. Jam quantum illud est, quòd in maximis occupationibus numquam intermittis studia doctrinæ? semper aut ipse scribis aliquid, aut me vocas ad scribendum? Itaque hoc sum aggressus statim Catone absoluto, quem ipsum numquam attigissem, tempora timens inimica virtuti, nisi tibi hortanti, & illius memoriam mihi caram excitanti, non parere nefas esse duxissem: sed testificor, me à te rogatum, & recusantem, hæc scribere esse ausum. Volo enim mihi tecum commune esse crimen, ut, si sustinere tantam quaestionem non potuero, injusti oneris impositi tua culpa sit, mea recepti. in quo tamen iudicii nostri errorem, laus tibi dati muneris compensabit. Sed in omni te difficillimum est, formam (quod *ῥοσφρασις*, Græcè dicitur) exponere optimi: quod aliis videtur optimum. Ennio delector, ait quispiam, quòd non discedit à communi more verborum: Pacuvio, inquit alius: omnes apud hunc

ornati, elaboratique sunt versus: multa apud alterum negligentius. Fac alium Attio. *varia enim sunt iudicia*, ut in Græcis: nec facilis explicatio, quæ forma maxime excelsat. In picturis alios horrida, inculta, abditæ, & opacæ: contra alios nitida, lata, & collustrata delectat. Quid est, quo præscriptum aliquod, aut formulam exprimas, cum in suo quodque genere præster, & genera plura sint? Hæc ego religione non sum ab hoc conatu repulsus: existimavique, IN OMNIBUS rebus esse aliquid optimum, etiam si lateret: idque ab eo posse, qui ejus rei guarus esset, judicari. Sed quoniam plura sunt orationum genera, eaque diversa, neque in unam formam cadunt omnia, laudationum, descriptionum, & historiarum, & talliam suasionum, qualem Isocrates fecit Panegyricum, multique alii, qui sunt nominati sophistæ, reliquarumque rerum formam, quæ absunt ab forensi contentione, ejusque totius generis, quod Græcè *ἰπιδεικπιου* nominatur, quod quasi ad inspiciendum, delectationis causa comparatum est, non complectar hoc tempore. non quo negligenda sit: est enim illa quasi *matrix* ejus oratoris, quem informare volumus, & de quo molimur aliquid exquisitius dicere. Ab hac & verborum copia alitur, & eorum constructio, & numerus liberiore quadam fruitur licentia. Datur etiam venia concinnitati sententiarum: & arguti, certig, & circumscripti verborum ambitus conceduntur: de industriaque, non ex insidiis, sed aperte, ac palam elaboratur, ut verba verbis quasi demensa, & paria respondeant, ut crebro conferantur pugnantia, comparenturque contraria: & ut pariter extrema terminentur, eundemque referant in cadendo sonum: quæ in veritate causarum & rariùs multo facimus, & certè occultius. In Panathenæico autem Isocrates ea studiosè confectatum fatetur. non enim ad iudiciorum certamen, sed ad voluptatem aurium scripserat. Hæc tractasse Tralymachum Chalcedonium, primum, & Leonatium ferunt Gorgiam: Theodorum inde Byzantium, multosque alios, quos *ροσφρασιου* appellat in Phadro Socrates: quorum satis arguta multa, sed ut modò, primumque *ασφρασις*, minuta, & versiculorum similia quadam, nimiumque depicta. Quo magis sunt Herodorus, Thucydidescque mirabiles: quorum ætas cum in eorum tempora, quos nominavi, incidisset, longissime tamen ipsi à talibus deliciis, vel potius ineptiis abfuerunt. alter enim sine ullis salebris, quasi *sedatis armis* fuit: alter incitator ferus, & de bellicis rebus canit etiam quodammodo bellicum: primisque ab his (ut ait Theophrastus) historia commota est, ut aunderet uberius, quam superiores, & ornatiùs dicere. Horum ætati successit Isocrates, qui præter ceteros ejusdem generis laudatur semper à nobis, nonnumquam, Brute, leviter, & eruditè repugnante te, sed credas mihi fortasse, si, quid in eo laudem, cognoveris. Nam cum conellus ei Thralsymachus minutis numeris videretur, & Gorgias, qui tamen primi traduntur *arte quadam* verba vinxisse: 3 Thucydidem autem præfractor, nec satis (ut ita dicam) rotundus: primus instituit dilatare verbis, & mollioribus numeris explore sententias. In quo cum doceret eos, qui partim in dicendo, partim in scribendo principes extiterunt, dorpus ejus *officina* habita eloquentiæ est. Itaque ut ego, cum à nostro Catone laudabar, vel reprehendi me à ceteris facile patiebar: sic Isocrates videtur testimonio Platonis aliorum iudicia debere contempnere. Est enim

M 4

enim

1. Nomen ejus exstaret.) Editiones Lambini, non exstaret, sed abest illa negativa Palatinis & Memmiano, neque agnoscunt editiones antiquæ aut neotericæ.

2. Communi non ardet incendio.) Guelielmus putat aliquid heic deesse, & rescribendum, *nuac ardet inc.*

3. Collustrata delectat.) Sic Pall. ac Gallicanus. P. Manucius tamen & Lambinus publicarunt *delectat*.

4. Et versiculorum similia, &c.) Haud dubiam censet conjecturam Lambinus, *versiculorum*, reclamantibus libris omnibus. ac cur idem etiam non mutat illa inferius cap. 20. apud quos, nisi quod *versiculi* sunt, nihil est aliud quòd dicitur *distimile sermonis*.

5. Thucydidem autem præfractor.) Noni us in Rotundum citat Theodorus improbaturque Lambinus.

enim (ut scis) quasi in extrema pagina Phædri his ipsis verbis loquens Socrates, ADOLASCENS ETIAM NUNC, O Phædre, Ilocrates est: sed quid de illo augeret, lubet dicere. Quid tandem, inquit ille. Majore mihi ingenio videtur esse, quam ut cum orationibus Lysia compararetur: præterea ad virtutem major indoles: ut minimè mirum futurum sit, si, cum ætate processerit, aut in hoc orationum genere, cui nunc studet, tantum, quantum pueris, reliquis præstet omnibus qui umquam orationes attigerunt, aut, si contentus his non fuerit, divino aliquo animi motu majora concupiscat. Inest enim natura philosophia in hujus viri mente quædam. Hæc de adolescente Socrates auguratur. At ea de seniore scribit Plato, & scribit æqualis, & quidem exagitatorem omnium rhetorum. hunc miratur unum: me autem, qui Ilocratem non diligunt, unà cum Socrate, & cum Platone errare patiantur. Dulce igitur orationis genus, & solutum, & effluens, sententiis argutum, verbis sonans, est in illo epideictico genere: quod diximus proprium sophistarum: pompæ, quàm pugna aptius: gymnasiis, & palestræ dicatum: sperum, & pulsum foro. Sed quod educata hujus nutrimentis eloquentia, ipsa se postea colorat & roborat, non alienum fuit de oratoris quasi *incunabulis* dicere. Verum hæc, ludorum, atque pompæ: nos autem jam in aciem, dimicationemque veniamus. (f) Quoniam tria videnda sunt oratori, quid dicat, & quo quidque loco, & quomodo: dicendum omnino est, quid sit optimum in singulis, sed aliquanto secus, atque in tradenda arte dici solet. nulla præcepta ponemus (neque enim id suscepimus) sed excellentis eloquentiæ speciem & formam adumbrabimus: nec, quibus rebus ea pareatur, exponemus: sed qualis nobis esse videatur. (g) Ac duo breviter prima. sunt enim non tam insignia ad maximam laudem, quàm necessaria, & tamen cum multis partem communia. nam & invenire, & judicare, quid dicat, magna illa quidem sunt, & tanquam *animi instar* in corpore: sed propria magis prudentiæ, quàm eloquentiæ: 1 qua tamen in causa est vacua prudentia? (h) Noverit igitur hic quidem orator, quem summum esse volumus, argumentorum, & rationum locos. Nam quoniam, quidquid est, quod in controversia, aut in contentione versetur, in eo aut, sitne: aut, quid sit: aut, quale sit, quaeritur: sitne, signis: quid sit, definitionibus: quale sit, recti, pravique partibus: quibus ut uti possit orator, non ille vulgaris, sed hic excellens, à propriis personis, & temporibus semper, si potest, avocatur controversiam, (latius enim de genere, quàm de parte disceptare licet:) ut, quod in universo sit probatum, id in parte sit probari necesse. Hæc igitur quaestio à propriis personis & temporibus, ad universi generis orationem traducta, appellatur *thesis*. In hæc Aristoteles adolescentis, non ad philosophorum morem tenuiter differendi, sed ad copiam rhetorum, in utramque partem, ut ornatiùs, & uberius dici possit, exercuit: Idemque *locos* (sic enim appellat) quasi argumentorum notas, tradidit, unde omnis in utramque partem traheretur oratio. 2 Facile igitur hic noster (non enim declamatorem aliquem de ludo, aut tabulam de foro, sed doctissimum, & perfectissimum quaerimus) quoniam loci certi traduntur, percurrit omnis, utur aptis generatim, discet ex quo emanent etiam qui communes appellantur loci, nec verò utetur imprudenter hac copia, sed omnia expendet, & se-

liget. non enim semper, nec in omnibus causis, ex eisdem eadem argumentorum momenta sunt. Judicium igitur adhibebit: nec inveniet solum quid dicat, sed etiam expendet, Nihil enim est feracius ingenitis, iis præsertim, quæ disciplinis exculta sunt. Sed ut segetes fecundæ, & uberes, non solum fruges, verum herbas etiam effundunt inimicissimas frugibus: sic interdum ex illis locis, aut levitia quadam, aut causis aliena, aut non utilia gignuntur: quorum ab oratoris judicio delectus magnus adhibebitur: 3 alioqui, quoniam modo ille in bonis hærebit, & habitabit suis? aut molliet dura, aut occultabit quæ dilui non poterunt, atque omnino opprimeret, si licebit, aut abducat animos? aut aliud afferet, quod oppositum probabilius sit, quàm illud, quod obstat? Jam verò ea, quæ invenerit, quæ diligentia collocabit? quoniam id secundum erat de tribus. 4 *Vestibula* nimirum honesta, aditusque ad causam faciet illustres: cumque animos prima aggressione occupaverit, infirmabit, excludetque contraria: de similibus alia prima ponet, alia postrema, inculcabitque leviora. Atque in primis duabus dicendi partibus qualis esset, summam, breviterque descripsimus. Sed, ut ante dictum est, in his partibus (etsi graves, atque magnæ sunt) minus & artis est, & laboris. (i) Cum autem, quid, & quo loco, dicat, invenerit, illud est longè maximum, videre, quoniam modo. Scitum est enim, quod Carneades noster dicere solebat, *Charmachum* eadem dicere, 5 Charmidam autem eodem etiam modo dicere. Quod si in philosophia tantum interest, *quemadmodum dicas*, ubi res spectatur, non verba penduntur: quid tandem in causis existimandum est, quibus totis moderatur oratio? Quod quidem ego, Brute, ex tuis litteris sentiebam, non te id scitari, qualem ego inveniendum, & in collocando summum esse oratorem vellem, sed id mihi quaerere videbare, quod genus ipsius orationis optimum judicarem. Rem difficilem, (dii immortales!) atque omnium difficillimam. Nam cum est oratio mollis, & tenera, & ita flexibilis, ut sequatur quocumque torques: tum & naturæ variæ, & voluntates, multum inter se distantia effecerunt genera dicendi. Flumen alii verborum, volubilitasque cordi est, qui ponunt in orationis celeritate eloquentiam. Distincta alios, & interpuncta intervalla, moræ, respirationsque delectant. Quid potest esse tam diversum? tamen est in utroque aliquid excellens. Elaborant alii in lenitate & æqualitate, & puro quasi quodam, & candido genere dicendi. Ecce aliqui duritatem, & severitatem quandam verbis, & orationis quasi moestitiam sequuntur: quodque paulo antè divinum, ut alii graves, alii tenues, alii temperati vellent videri: quor orationum genera esse diximus, totidem oratorum reperiuntur. Et, quoniam cæpi jam cumulatiùs hæc munus augere, quàm à te postulatum est (tibi enim tantum de orationis genere quaerenti, respondi etiam breviter de inveniendum, & collocando) ne nunc quidè solum de orationis modo dicam, sed etiam de actionis: ita prætermissa pars nulla erit, quandoquidè de memoria nihil est hoc loco dicendum, quæ communis est multarum artium. (k) Quo modo autem dicitur, id est in duobus, in *agendo*, & in *eloquendo*. Est enim *alio* quasi corporis quædam eloquentia, cum consistit è voce, atque motu. Vocis mutationes totidem sunt, quot animorum, qui maximè voce commoventur. Itaque ille perfectus, quem jam dudum

1. *Qua tamen in causa est vacua prudentia?* Nihil abest ab hac scriptura Pall. neque Memmianus: nisi quod is & vacua Pifanus habet, *qua enim causa, &c.* Lambinus, *qua tamen, &c.*

2. *Facile igitur, &c.* quoniam. *hic certi traduntur, percurrit omnes, nec ut aptis, generatim discet, ex quo emanent, &c.* Sic distinguunt libri veteres. Ceteri scribunt: præterquam quod idem præterant, ut *quoniam, &c.* præterant omnes, notatur &c. unde Gualtelmus faciebat: *Facile igitur, &c.* *quoniam, &c.* percurrit omnes, utatur aptis generatim discat, &c. tentavit & hanc locum Lipsius noster Lib. II. Varior. cap. 7. qui consulatur.

3. *Alioqui, quoniam modo.* P. Victorii editio, non habet illud *alioqui*; neque visitur in Pall.

4. *Vestibula nimirum, &c.* Illustrat Victorius hb. XXIII. cap. 15. Variarum lectionum.

5. *Charmidam autem eodem modo.* Est à conjectano Victorii, cum offendisset in suo veteri *Charmachum*, quæ scriptura item in Pall. quinc. nam quart. *Charmidam*, sexti. *Charmidam*, vulgata *Charmidam*, male uti doceris à doctissimo illo Italorum hb. XXXI. Var. lect. cap. 24. porro Pall. & Memm. præterea habent, eodem etiam modo. rectè.

dum nostra indicat oratio, utcumque se affectum videri, & animum audientis moveri volet, ita certum vocis admovebit sonum: de quo plura dicerem, si hoc præcipiendi tempus esset, aut si tu hoc quaereres. dicerem etiam de gestu, cum quo junctus est vultus, quibus omnibus, dici vix potest, quantum interfit, quemadmodum utatur orator. Nam & infantes, actionis dignitate, eloquentia sæpe fructum tulerunt: & deserti, deformitate agendi, multi, infantes putati sunt: ut jam non sine causa Demosthenes tribuerit, & primas, & secundas, & tertias actioni. Si enim eloquentia nulla sine hac, hæc autem sine eloquentia, tanta est; certe plurimum in dicendo potest. Voleat igitur ille, qui eloquentia principatum petet, & contenta voce, atrociter dicere: & summissa, leniter: & inclinata, videri gravis, & inflexa, miserabilis. Mira est enim quædam natura vocis: cujus quidem, è tribus omnino sonis, inflexo, acuto, gravi, tanta sit, & tam sua vis varietas perfecta in cantibus. Est autem in dicendo etiam quidam cantus obscurior, non hic è Phrygia, & Caria rethorum epilogus, præ canticum: sed ille, quem significat Demosthenes, & Æschines, cum alter alteri obicit vocis flexiones. Dicit plura etiam Demosthenes, illumque sæpe dicit voce dulci & clara fuisse. In quo illud etiam notandum mihi videtur ad studium persequenda suavitatis in vocibus, ipsa enim natura, quasi modularetur hominum orationem, in omni verbo potuit acutum vocem, nec una plus, nec à postrema syllaba citra tertiam: quo magis naturam ducem ad aurium voluptatem sequatur industria. Ac vocis quidem bonitas optanda est, non est enim in nobis, sed tractatio, atque usus in nobis. Ergo ille princeps variabit, & mutabit, omnes sonorum tum intendens, tum remittens, persequetur gradus: idemque motu sic utetur, nihil ut superstit in gestu. Status erectus, & celsus; rarus incessus, nec ita longus: excursio moderata, eaque rara: nulla mollitia cervicium, nulla argutia digitorum, non ad numerum articulorum cadens: trunco magis toto se ipse moderans, & virili laterum flexione, brachijs projectione in contentionibus, contractione in remissis. Vultus verò, qui secundum vocem plurimum potest, quantum affert tum dignitatem, tum venustatem? in quo cum effeceris; nequid ineptum, aut vultuosum sit, tum oculatorum est quadam magna moderatio. Nam ut in magis est animi, vultus: sic indices oculi: quorum & hilaritatis, & vicissim tristitiae modum res ipsæ, de quibus agitur, temperabunt. (l) Sed jam illius perfecti oratoris, & summæ eloquentia species exprimenda est: quem hoc uno excellere, id est oratione, cetera in eo latere, indicat nomen ipsum. Non enim inventor, aut compositor, aut actor, hæc complexus est omnia, sed & Græcè ab eloquendo ἰσθῶς, & Latine eloquens dictus est. Ceterarum enim rerum, quæ sunt in oratore, partem aliquam sibi quisque vendicat: dicendi autem, id est eloquendi maxima vis, soli huic conceditur. (m) Quamquam enim & philosophi quidam ornate locuti sunt, (siquidem & Theophrastus divinitate loquendi nomen invenit, & Aristoteles Isocratem ipsum iacessivit, & Xenophontis voce Musæ quasi locutas ferunt: & longè omnium, quicumque scripserunt, aut locuti sunt, & exiit & gravitate princeps Plato) tamen horum oratio neque nervos, neque aculeos oratorios, ac forenses habet. Loquuntur cum doctis, quorum sedare animos malunt, quam incitare. sic de rebus placatis, ac minime turbulentis, docendi causa, non capiendi, loquuntur: ut in eo ipso, quod delectationem aliquam dicendo aucupentur, plus nonnullis, quam necesse sit, facere videan-

tur. Ergo ab hoc genere non difficile est hanc eloquentiam de qua nunc agitur, secernere. Mollis est enim oratio philosophorum, & umbratilis, nec sententis, nec verbis instructa popularibus, nec juncta numeris, sed soluta liberius, nihil iratum habet, nihil invidum, nihil atrox, nihil mirabile, nihil astutum: casta, verecunda, virgo incorrupta quodammodo. Itaque sermo potius, quam oratio, dicitur. Quamquam enim omnis locutio, oratio est, tamen unius oratoris locutio, hoc proprio signata nomine est. Sophistarum, de quibus supra dixi, magis distinguenda similitudo videtur, qui omnes eosdem volunt flores, quos adhibet orator in causis, persequi. Sed hoc differunt, quod, cum sit his propositum non perturbare animos, sed placare potius: nec tam persuadere, quam delectare: & apertius id faciunt, quam nos, & crebrius: concinnas magis sententias exquirunt, quam probabiles: à re sæpe discedunt, intexunt fabulas, verba apertius transferunt, eaque ita disponunt, ut pictores varietatem colorum: paria paribus referunt, adversa contrariis, sapissimeque similiter extrema definiunt. Huic generi historia finitima est, in qua & narratur ornate, & regio sæpe, aut pugna describitur: interponuntur etiam conciones, & hortationes: sed in his tracta quadam, & fluens expetit, non hæc contorta, & acris oratio. Ab his non multo secus, quam à poetis, hæc eloquentia, quam quarimus, sevocanda est. nam etiam poeta quæstionem attulerunt, quidnam esset illud, quo ipsi differrent ab oratoribus. numero maxime videbantur antea, & versu: nunc apud oratores jam ipse numerus increbuit. quidquid est enim, quod sub aurium mensuram aliquam cadit, etiam si abest à versu, (nam id quidem orationis est vitium) numerus vocatur, qui Græcè ἰσθῶς dicitur. Itaque video visum esse nonnullis, Platonis, & Democriti locutionem, etsi abest à versu, tamen, quod incitatus feratur, & clarissimis verborum luminibus utatur, potius poema putandū, quam comicorum poetarum: apud quos, nisi quod versiculi sunt, nihil est aliud quotidiani dissimile sermonis. nec tamen id est poeta maximum: etsi est eo laudabilior, quod virtutes oratoris persequitur, cum versu sit adstrictior. Ego autem etiam si quorundam grandis, & ornata vox est poetarum, tamen in eadem licentiam statuo majorem esse, quam in nobis faciendorum, jungendorumque verborum, & tum etiam nonnullorum voluptati vocibus magis, quam rebus inserviunt. Nec verò, si quid est unum inter eos simile, (id autem est iudicium, electioque verborum) propterea ceterarum rerum dissimilitudo intelligi non potest: sed id nec dubium est, & siquid habet quæstionis, hoc tamen ipsum ad id, quod propositum est, non est necessarium. Sejunctus igitur orator à Philosophorum eloquentia, à sophistarum, ab historicorum, à poetarum, explicandus est nobis, qualis futurus sit. (n) Erit igitur eloquens (hunc enim, auctore Antonio, quarimus) is, qui in foro, causisque civilibus ita dicet, ut probet, ut delectet, ut flectat: probare, necessitatis est: delectare, suavitatis: flectere, victoria. nam id unum ex omnibus ad obtinendas causas potest plurimum. Sed quot officia oratoris, tot sunt genera dicendi. Subtile in probando, modicum in delectando, vehemens in flectendo: in quo uno vis omnis oratoris est. Magni igitur iudicii, summa etiam facultatis esse debet moderator ille, & quasi temperator hujus tripertitæ varietatis. nam & iudicabit, quid cuique opus sit: & poterit, quocumque modo postulabit causa, dicere. (o) Sed est eloquentia, sicut reliqua eorum rerum, fundamentum, sapientia. Ut enim in vita, sic in oratione

M. 5

oratione

1. Dicit plura etiam Demosthenes, etc.] Pal. quint. dicit, moxque & idem & quart. sext. dicit; ubi hodie est, dicit. locus est minus sanus. Lambinus nobis obicit: Obicit plura etiam Æschini Demosthenes, sed qua auctoritate.

2. Exiit & gravitate princeps Plato] Nihil heic desidero & sicque Palat. quart. & sext. & Memm. nam quint. & suavis ut & gravitatis. similit.

autem Lambinus, & ubertate & gravitate; frustra puto.

3. Tum etiam nonnullarum voluptati.] Non displicebat Gulielmio, voluntatis, quod erat in Memmiano; neque aliter Palat. nec enim omnia ipsum poema capit. placeat. inepte igitur Lambinus, qui obtrudit, tum etiam auctorem voluptatis.

oratione, nihil est difficilius, quàm, quid deceat, videre. *argi nos* appellant hoc Cicero dicimus sanè *de re coarv m.* de quo *pro clare*, & multa præcipiantur, & res est cognitione dignissima. Hujus ignorantia non modo in vita, sed & in poematis, & in oratione peccatur. Est autem, quid deceat, oratori videndum, non in sententiis solum, sed etiam in verbis. *NON ENIM* omnis fortuna, non omnis honos, non omnis auctoritas, non omnis ætas, nec vero locus, aut tempus, aut auditor omnis, eodem aut verborum genere tractandus est, aut sententiarum: semperq; in omni parte orationis, ut vita, quid deceat, est considerandum; quod & in re, de qua agitur, positum est, & in personis & eorum, qui dicunt, & eorum, qui audiunt. Itaque huic locum, longè, & latè patentem, philosophi solent in officiis tractare, non cum de recto ipso disputant, (nam id quidem unum est) grammatici in poetis, eloquentes in omni & genere, & parte causarum. Quàm enim indecorum est, de stillicidiis cum apud unum iudicem dicas, amplissimis verbis, & locis utrius communibus; de maiestate populi Rom. summissè, & subtiliter? Hic genere toto: at persona alii peccant, aut sua, aut iudicium, aut etiam adversariorum: nec re solam, sed sæpe verbo. etsi *sine re nulla vis verbi est*, tamen eadem res sæpe aut probatur, aut rejicitur, alio, atque alio elata verbo. in omnibusque rebus videndum est, quatenus. etsi enim suis cuique modus est, tamen magis offendit *nimum*, quàm *parvum*. In quo Apelles pictores quoque eos peccare dicebat, qui non sentient, quid esset satis. Magnus esset locus hic, Brute, quod te non fugit, & magnum volumen aliud desiderat. sed ad id quod agitur, illud satis: cum hoc decere, quod semper usurpamus in omnibus dictis & factis, minimis, & maximis: cum hoc, inquam, decere dicimus, illud non decere, & id usquequaque, quantum sit, appareat: in alioque ponatur, aliudque torum sit, utrum decere. an oportere dicas: oportere enim perfectionem declarat officii, quo & semper utendum est, & omnibus: decere, quasi aptum esse, consentaneumque tempori, & personæ: quod cum in factis & in rebus, tum in dictis valet, in vultu denique, & gestu, & incessu: contraque item decere. Quod si poeta fugit, ut maximum vitium, qui peccat etiam, cum probam orationem affigit improbo, stultove, sapientis: si denique pictor ille vidit, cum immolanda Iphigenia tristis Chalcas esset, moerens Ulysses, moereret Menelaus, obvolvendum caput Agamemnonis esse, quoniam *summam* illum luctum penicillo non possit imitari: si denique histrio, quid deceat, quaerit: quid faciendum oratori putemus? Sed cum hoc, tantum sit: quid in causis, earumque quasi membris faciat, orator viderit. Illud quidem perspicuum est, non modo parteis orationis, sed etiam causas totas, alias alia forma dicendi esse tractandas. (p) Sequitur, ut cuiusque generis nota quaeratur, & formula: magnum opus, & arduum, ut sæpe jam diximus: sed *INCORDIENTI*VS considerandum fuit, quid ageremus: nunc quidem jam, quocumque feremur, danda nimirum vela sunt. Ac primum informandus est ille nobis, quem solum quidam vocant *Atticum*. Summissus est, & humilis, consuetudinem imitans, ab indifferenti re plus, quàm opinione, differens. Itaque eum qui audiunt, quamvis ipsi infantes sint, tamen illo modo confidunt se posse dicere. nam orationis subtilitas, imitabilis illa quidem videtur esse existimanti, sed nihil est experienti minus. Etsi enim non plurimi sanguinis est, habeat tamen succum aliquem oportet, ut etiam si illis maximis vitibus careat, sit (ut ita dicam) integra validitudine. Primum igitur eum tanquam è vinculis numerorum extimamus. Sunt enim quidam (ut scis) oratori nu-

1. *Invenit, quasi id ipsum decet.* Pulcinorum duo, pr. & sext. quasi egegit. Ideo enim potissimum non sese orant, quod ipso videntur formosiores, sic Tacitus de Poppæa lib. XIII. Annal. cap. 45. *velata pariter utriusque satiores aspectu; vel qui sic decet.*

meri (de quibus mox agemus) observandi, ratione quadam, sed alio in genere orationis, in hoc omnino relinquendi. solum quiddam sit, nec vagum tamen, ut ingredi libere, non ut licenter videatur errare. Verba etiam verbis quasi coagmentare negligat. Habet enim ille tanquam hiatus concursu vocalium molle quiddam, & quod indicet non ingratam negligentiam, de re, hominis, magis, quàm de verbis, laborantis. Sed erit videndum de reliquis, cum hæc duo ei liberiora fuerint, circuitus conglutinatique verborum. Illa enim ipsa contracta, & minuta, non negligenter tractanda sunt, sed *QUAEDAM* etiam negligentia est diligens. nam ut mulieres esse dicuntur nonnulla & inornata, quas idipsum deceat: sic hæc subtilis oratio etiam inornata desolat. Fit enim quiddam in utroque, quo sit venustius, sed non ut appareat. Tum removebitur omnis insignis ornatu, quasi margaritarum. ne calamistræ quidem adhibebuntur. Fucati verò medicamenta candoris, & ruboris, omnia repellentur: elegantia modo, & munditia remanebit. Sermo purus erit, & Latinus: dilucide, planeque dicetur: quid deceat, circumspicietur. Unum aderit, quod quantum numerat Theophrastus in orationis laudibus, ornatum illud suave, & affluens: acutæ, crebræque sententia ponentur, & nescio unde ab dædo eruta, atque in hoc oratore dominabuntur. Verecundus erit usus oratoris quasi suppellectilis. Suppellex est enim quodammodo nostra, quæ est in ornamentis, alia rerum, alia verborum. Ornatu autem verborum, duplex: unus simplicium, alter collocatorum. Simplex probatur in propriis, usitatisque verbis, quod aut optime sonat, aut rem maxime explanat. In alienis, aut translatis, aut factum aliunde, ut mutuo: aut factum ab ipso, aut novum: aut priscum, & inusitatum. Sed etiam inusitata, ac prisca, sunt in propriis, nisi quod raro utitur. Collocata autem verba habent ornatu, si aliquid concinnitatis efficiunt, quod verbis mutatis non maneat, manente sententiæ. Nam sententiarum ornamenta, quæ permanent, etiam si verba mutaveris, sunt illa quidem permulta, sed, quæ emineant, pauciora. Ergo ille tenuis orator, modo sit elegans, nec in faciendis verbis erit audax, & in transferendis verecundus, & parvus in prisca; reliquis; ornamentis & verborum, & sententiarum demissior: translatione fortasse crebrior, qua frequentissimè sermo omnis utitur non modo urbanorum, sed etiam rusticorum: siquidem est eorum, *gemmare vitæ, sive agros, letas esse segetes, luxuriosa frumenta.* Nihil horum parum audacter, sed aut simile est illi, unde transferas; aut, si res suam nullum habet nomen, docendi causa sumunt, non ludendi, videtur. Hoc ornamento liberius paullo, quàm ceteris, utetur hic summissus: nec tam licenter tamen, quàm si genere dicendi uteretur amplissimo. Itaque illud indecorum, (quod quale sit, ex decore debet intelligi) hic quoque apparet, cum verbum aliquod altius transferatur, idque in oratione humili ponitur, quod idem in alia deceret. Illam autem concinnitatem, quæ verborum collocatio illuminat his luminibus, quæ Græci quasi aliquos gestus orationis, *οὐρανοῦ* appellant (quod idem verbum ab his etiam in sententiarum ornamenta transferunt) adhibet quidem hic subtilis (quem, nisi quod solum, ceteroquin recte quidem vocant Atticum) sed paullo parcius. Nam sic ut in *epularum* apparatu, à magnificentia recedens, non se parum solum, sed etiam elegantem videri volet: eliget quibus utatur. Sunt enim plerique præter hujus ipsius oratoris, de quo loquor, parsimoniz. Nam illa, de quibus antè dixi, huic aucto fugienda sunt, paria paribus relata, & similiter conclusa, eodemque pacto cadentia: & immutatione *littera* quasi quæ sit venustates; ne elaborata

2. *Et parum in prisca reliquit.* Ita ex veterima editione Rivinus, firmatque Memmianus, postea editi, & parum & in prisca reliquit quod & in Pal.

elaborata concinnitas, & quoddam aucupium delectationis manifestò deprehensum appareat. Itemque si quæ verborum *iterationes* contentionem aliquam, & clamorem requirent, erunt ab hac summiffione orationis aliena: ceteris promiffuè poterit uti; continuationem verborum modo relaxet, & dividat, utaturque verbis quàm usitatiffimis, translationibus quàm molliffimis, etiam illa sententiarum lumina assumat, quæ non erunt vehementer illustrata. Non faciet temp. loquentem, nec ab inferis mortuos excitabit, nec acervatim multa frequentans, una complexione devinciet. Valentiorum hac laterum sunt, nec ab hoc, quem informamus, aut expectanda, aut postulanda. erit enim ut voce, sic etiam oratione suppressior. Sed pleræq; ex illis convenientiam hanc tenuit: quamquam iisdem ornamentis uteretur horridius. talem enim inducimus. Accedit actio non tragica, nec scæna, sed modica iactatione corporis, vultu tamen multa conficiens: non hoc, quo dicuntur os ducere, sed illo, quo significant ingenuè, quo sensu quidque pronuntiant. Huic generi orationis adsparguntur etiam *sales*, qui in dicendo nimium quantum valent: quorum duo genera sunt, unum facetiarum, alterum dicacitatis. uter utroque: sed altero in narrando aliquid venustè, altero in jaciendo, mittendoq; ridiculo, cujus genera plura sunt: sed nunc aliud agimus. Illud admonemus tamen, *ridiculus* sic usurum oratorem, ut nec nimis frequenti, ne scurrile sit: nec subobsæno, ne inimicum: nec petulantem, ne improbum: nec in calamitatem, ne inhumanum: nec in facinus, ne odii locum risus occupet: neque aut sua persona, aut judicium: aut tempore alienum. hæc enim ad illud indecorum referuntur. Vitabit etiam quaesita, nec ex tempore facta, sed domo allata: quæ plerumque sunt frigida. parcat & amicitias, & dignitatis: vitabit insanabilem contumeliam: tantummodo adversarios figet, nec eos tamen semper, nec omnes, nec omni modo. quibus exceptis sic uterur sale, & facetiis, ut ego ex istis *novis Atticis* talem cognoverim neminem, cum id certè sit vel maximè Atticum. Hanc ego judico formam summiffi oratoris, sed magni tamen, & germani Atticæ: quoniam, quidquid est salsum, aut salubre in oratione, id proprium Atticorum est. è quibus tamen non omnes faciet. *Lysias* satis, & *Hyperides*: *Demades* præter ceteros fertur: *Demosthenes* minus habetur: quo quidem mihi nihil videtur urbanius, sed non tam *dicax* fuit, quàm facetus. Est autem illud acrioris ingenii, hoc majoris artis. (9) uberior est aliud, aliquantoque robustius, quàm hoc humile, de quo dictum est: summiffius autem, quàm illud, de quo jam dicitur, ampliffimum. Hoc in genere, nervorum vel minimum, suavitatis autem est vel plurimum. Est enim plenius, quàm hoc enucleatum: quàm autem illud ornatum, copiosiusque, summiffius. Huic omnia dicendi ornamenta conveniunt, plurimumque est in hac orationis forma, suavitatis. in qua multi floruerunt apud Græcos: sed *Phalereus* *Demetrius* meo judicio præstitit ceteris: cujus oratio cum sedatè, placideque loquitur, tum illustrant eam, quasi *stellæ* quædam, tralata verba, atque immutata. Tralata ea dico, ut sæpe jam, quæ per similitudinem ab alia re aut suavitatis, aut inopiæ causâ transferun-

tur. Mutata, in quibus pro verbo proprio subjicitur aliud, quod idem significet, sumtum ex re aliqua consequenti: quod quamquam transferendo fit, tamen alio modo transiit, cum dixit *Ennius*, 2. *arcem & urbem orbis*: alio modo, si pro patria arcem dixisset: , & *horridam Africam* *terribilis tremere tumultus* cum dicit, 3. pro *Africis* immutat *Africam*. Hanc hypallagen rhetores, 4. quia quasi summutantur verba pro verbis: metonymiam grammatici vocant, quòd nomina transferuntur. *Aristoteles* autem translationi hæc ipsa subjungit, & abusionem. quam *ἁπόθεσις* vocant: ut cum *minutum* dicimus *animum* pro parvo, & abutimur verbis propinquis, si opus est, vel quòd delectat, vel quòd decet. 5. Jam cum fluxerunt plures continuæ translationes, alia planè sit oratio. Itaque genus hoc Græci appellant *ἀναρροήσιον*, nomine rectè, genere melius ille, quòd ista omnia translationes vocat. Hæc frequentat *Phalereus* maximè, suntque dulcissima: & quamquam translatio est apud eum multa, tamen immutationes nusquam crebriores. In idem genus orationis (loquor enim de illa modica, ac temperata) verborum cadunt lumina omnia, multa etiam sententiarum: 6. *lata*, eruditæque disputationes ab eodem explicantur, & loci communes sine contentione dicuntur. Quid multa? è *philosophorum* scholis tales sæpè evadunt: & nisi coràm erit comparatus ille fortior: per se hic, quem dico, probabitur. Est enim quoddam etiam insigne, & florens orationis, pictum, & expolitum genus, in quo omnes verborum, omnes sententiarum illigantur lepores. Hoc totum è *sophistarum* fontibus defluxit in forum, sed spretum à subtilibus, repulsum à gravibus, in ea, de qua loquor, mediocritate confedit. (10) Tertius est ille amplius, copiosus, gravis, ornatus, in quo perfectio vis maxima est. Hic est enim, cujus ornatum dicendi, & copiam admiratæ gentes, eloquentiam in civitatibus plurimum valere passæ sunt: sed hanc eloquentiam, qua cursu magno, sonituque ferretur: quam suspicerent omnes, quam admirarentur, quam se assequi posse diffiderent: Hujus eloquentiæ est tractare animos, hujus omni modo permoveere. hæc modò perfingit; modò irrepit in sensus: inserit novas opiniones, evellit insitas, sed multum interese inter hoc dicendi genus, & superiora. Qui in illo subtili, & acuto elaboravit, ut callidè, arguteque diceret, nec quidquam altius cogitaret: hoc uno perfectio, magnus orator est, si non maximus: minimeque in *lubricis* versabitur, & si semel constiterit, numquam cadet. Medius ille autem, quem modicum, & temperatum voco, si modò sum illud satis instruxerit; non extimefcit anticipis dicendi, incertosque casus: etiam, si quando minus succedet, ut sæpe fit, magnum tamen periculum non adibit. *altè* enim cadere non potest. At verò hic noster, quem principem ponimus, gravis, acer, ardens, si ad hoc unum est natus, aut in hoc solo se exercuit, aut huic generi studet uni, oec suam copiam cum illis duobus generibus temperavit: maximè est contemnendus. ille enim summiffus, quòd acutè, & veteratorè dicit, sapiens iam: medius, suavis: hic autem copiosissimus, si nihil est aliud, vix satis sanus videri solet. Qui enim nihil potest tranquillè, nihil leniter, nihil partitè, definitè, distinctè, faceret dicere, præsertim cum causæ partim totæ sint eo modo, partim aliquâ

1. *Nimium quantum valent.* Fuit & istud in Memm. & Pal. quart. ac sext. nam quint. *immum quantum*, hæsilis alterum item in tribus mss. quos excelsit, restator ipse Fabricius ad Terent.

2. *Arcem & urbem orbis: alio modo, si pro patria arcem dixisset.* Pal. pr. & sec. qui hinc primùm suspicantur (suum Oratoris initium, veterem) mea sententia, lectionem continent: *Arcem urbem orbem: alio modo si patriam ardem dixisset.* loquitur enim de Roma à Gall. incensa, civibusque satis viduata, qui in Capitolium re'ugerant. hinc liquet, quid sententia debeamus de Lambini edit. quæ nobis suppositur, *arce & urbe orbis*

suum &c. conjecturam esse scilicet plus quam humanam.

3. *Pro Afris immutat Africam.* Palatini iidem duo; immutat. forsitan melius vulgato.

4. *Quia quasi summutantur.* Pithæi liber, *summut* tamen, Pall. ambo. *summut* tantum. forte *summutantur*, adnotatum Gulielmio.

5. *iam cum fluxerunt.* Palat. iidem, *iam confuserunt*, ut forte periorio, ob similitudinem *rumis* referendum que sit: *iam cum confuserunt*, ut dudum notatum aliis.

6. *Lata etudiisque.* Gulielmius emendat *lata*.

aliqua ex parte tractandæ: si is non preparatis auribus inflammare rem cepit: furere apud sanctos, & quasi inter sobrios bacchari vinolentus videtur. ⁽¹⁾ Tenemus igitur, Brute, quem quærimus: sed animo, nam manu si prehendissem, ne ipse quidem: sua tanta eloquentia mihi persuasisset, ut se dimitterem. Sed inventus profectò est ille eloquens, quem *numquam vidit Antonius*. Quis est igitur is? Complectar brevi, differam pluribus. Is enim est eloquens, qui & humilia subtiliter, & magna graviter, & mediocriter temperatè potest dicere. Nemo is, inquit, unquam fuit. Ne fuerit, ego enim, quid desiderem, non, quid viderim, disputo: redeoque ad illam Platonis, de qua dixeram, rei formam, & speciem: quam etiam non cernimus tamen animo tenere possumus. Non enim eloquentem quæro, neque quidquam mortale, & caducum, sed illud ipsum, cujus qui sit compos, sit eloquens: quod nihil est aliud, nisi eloquentia ipsa, quam nullis, nisi *mentis oculis* videre possumus. Is erit igitur eloquens, (ut idem illud iteremus) qui poterit parva summi, modica temperatè, magna graviter dicere. Tota mihi causâ pro Cæcina, de verbis interdicti fuit, res involutas definiendo explicavimus: jus civile laudavimus: verba ambigua distinximus. Fuit ornandus in Manilia lege Pompejus, temperata oratione ornandi copiam periculi sumus. Jus omne retinendâ majestatis Rabirii causâ continebatur, ergo in oratione amplificationis exarsimus. At hæc interdum temperanda, & varianda sunt. Quod igitur in accusationis septem libris non reperitur genus? quod in Habin? quod in Corneli? quod in plurimis nostris definitionibus? quæ exempla selegissem, nisi vel nota esse arbitraret, vel posse eligere qui quaerent. Nulla est enim ullo in genere laus oratoris, cujus in nostris orationibus non sit aliquis, si non perfectio, at *conatus* tamen, atque adumbratio, non assequimur? at, quid deceat, videmus, nec enim nunc de nobis, sed de re dicimus: In quo tantum abest, ut nostra miremur, ut usque eò difficiles, ac morosi simus: ut nobis non *satisfaciat* ipse Demosthenes: qui quamquam unus eminent inter omnes in omni genere dicendi, tamen non semper implet aureis meas, ita sunt avidæ, & capaces: & semper aliquid immensum, infinitumque desiderant. Sed tamen, quoniam & hunc tu oratorem cum ejus studiosissimo Pammene, cum esset Athenis, totum diligentissimè cognovisti: neque eum dimittis è manibus: & tamen nostra etiam lectitas: vides profectò, illum multa perficere, nos multa conari: illum posse, nos velle, quocumque modo causa postulet, dicere. Sed ille magnus, nam & successit ipse magnis, & maximos oratores habuit æquales, nos magnum fecissemus, si quidem potuissemus, quò contendimus, pervenire, in ea urbe, in qua (ut ait Antonius) auditus eloquens nemo erat. ⁽²⁾ Atqui, si Antonio Crassus eloquens visus non est, aut sibi ipse, numquam Cotta vilis esset, numquam Sulpicius, numquam Hortensius nihil enim ample Cotta, nihil leniter Sulpicius, non multa graviter Hortensius. Superiores magis ad omne genus apti, Crassum dico, & Antonium. Jejunas igitur hujus multiplicis, & æqualiter in omnia genera sua orationis aureis civitatis accepimus: easque nos primi, quicumque eramus, & quantumcumque dicebamus, ad hujus generis dicendi, audiendi incredibilia studia converterimus. Quantis illa clamoribus adolefcentuli diximus 2 de supplicio parricidarum? quæ nequaquam satis deseruisse post aliquanto sentire cepimus. *QVID ENIM* tam commune, quam spiritus vivis, terra mortuis, mare fluctuantibus, litus ejectis? Ita vivunt, dum possunt, ut ducere animam de cælo non queant: ita moriuntur, ut eorum 3 ossa terra non tangat:

ita jactantur fluctibus, ut numquam alluantur: ita postremo eiciuntur, ut ne ad saxa quidem mortui conquiescant, & quæ sequuntur. Sunt enim omnia, sicut adolescentis non tam re, & maturitate, quam spe, & expectatione, laudati. Ab hac indole jam illa matura, *Uxor generi*, noverca filii, filia pellex. Nec verò hic unus erat ardor in nobis, ut hoc modo omnia diceremus, ipsa enim illa pro Roscio juvenilis redundantia, multa habet attenuata, quædam etiam paulo hilariora. At pro Habito, pro Cornelio, compluresque aliz, nemo enim orator tam multa, ne in Græco quidem otio, scripsit, quam multa sunt nostra: eaque hanc ipsam habent, quam probo, varietatem. An ego Homero, Ennio, reliquis poetis, & maxime tragicis concederem, ut ne omnibus locis eadem contentione uterentur, crebroque mutarent, nonnumquam etiam ad quotidianum genus sermonis accederent; ipse numquam ab illa *acerrima contentione* discederem? Sed quid poetas divino ingenio profero? Histriones eos vidimus, quibus nihil posset in suo genere esse præstantius, qui non solum in dissimulatis personis satisfaciebant, cum tamen in suis versarentur, sed & comœdum in tragœdit, & tragœdum in comœdiis admodum placere vidimus, ego non laborem? Cum dico me: te, Brute, dico, nam in me quidem jam pridem effectum est, quod futurum fuit. Tu autem eodem modo omnes causas ages? aut aliquod causarum genus repudiabis? aut in isdem causis perpetuum & eundem spiritum sine ulla commutatione obtinebis? Demosthenes quidem, cujus nuper inter imagines tuas, ac tuorum, (quod enim, credo, *amaretis*) cum ad te in Tusculanum venissem, imaginem ex ære vidi, nihil Lyrix subtilitate edit, nihil argutus, & acumine Hyperidi, nihil lenitate Æschini, & splendore verborum. Multa sunt ejus totæ orationes subtiles, ut contra Leptinem: multa totæ graves, ut quædam Philippicæ: multæ variæ, ut contra Æschinem, falsæ legationis, ut contra eundem pro causa Ctesiphontis. Jam illud *medium* quoties vult, arripit, & à gravissimo discedens, eò potissimum delabitur. Clamores tamen tum movet, & tum in dicendo plurimum efficit, cum gravitatis locis utitur. Sed ab hoc parumper abeamus (quandouidem de genere, non de homine quærimus) rei potius, id est, eloquentiæ vim, & naturam explicemus. Illud tamen, quod jam antè diximus, meminimus, nil nos præcipiendi causa esse dicturos: atque ita potius acturos, ut exillimatores videamur loqui, non magistri, in quo tamen longius progredimur, quod videmus non te hæc solum esse lecturum, qui ea multo, quam nos, qui quasi dicere videamur, habes notiora: sed hunc librum etiam si minus nostra commendatione, tuo tamen nomine divulgari necesse est. Esse igitur *perfecte eloquentis* puto, non eam solum facultatem habere, quæ sit ejus propria, fusa, lateque dicendi, sed etiam vicinam ejus, atque finitimam, dialecticorum scientiam assumere, quamquam aliud videtur oratio esse, aliud disputatio: nec idem loqui esse, quod dicere: at tamen utrumque in differendo est, disputandi ratio, & loquendi, dialecticorum sit: oratorum autem, dicendi, & ornandi. Zeno quidem ille, à quo disciplina Stoicorum est, manu demonstrare solebat, quid inter has artes interesset, nam cum compresserat digitos, pugnumque fecerat: *dialecticam* aiebat easumodi esse, cum autem diduxerat, & manum dilataverat: palmæ illius similem eloquentiam esse dicebat. Atque etiam ante hunc Aristoteles principio artis rhetoricæ dicit, illam artem quasi ex altera parte responderi dialecticæ: ut hoc videlicet differant inter se, quod hæc ratio dicendi latior sit, illa loquendi contractior. Volo igitur hunc

summo,

1. In accusationis septem libris. Hotomanus *quingue*, quod vel invitis libris omnibus recipiendam putabat Lamb. nus
2. De supplicio parricidarum. Exclarissud totum è Pal. pr. sec. neque

comparat in Pithæano; & poterat subintelligi.

3. Ossa terra non tangat. Eadem trias librorum, terram non tangant, & mox *abluantur* pro *alluantur*.

summo, omnem, quæ ad dicendum trahi possit, loquendi rationem, esse notam: quæ quidem res (quod te his artibus eruditum minimè fallit) duplicem habet docendi viam. Nam & ipse Aristoteles tradidit præcepta plurima disserendi, & postea, qui dialectici dicuntur, sparsim multa pepererunt. Ergo cum censeo, qui eloquentiæ laude ducatur, non esse earum rerum omnino rudem: sed vel illa antiqua, vel hæc Chryssippi disciplina institutum, noverit primum vim, naturam, genera verborum, & simplicium, & copulatum: deinde quot modis quidque dicatur: qua ratione verum, falsumne sit, judicetur: quid efficiatur è quoque: quod cui consequens sit, quodque contrarium: cumque ambigè multa dicantur, quomodo quidque eorum dividi, explanarique oporteat. Hæc tenenda sunt oratori. sæpe enim occurrunt, sed quia sua sponte squalidiora sunt, adhibendus erit in his explicandis quidam orationis *notor*. Et quoniam in omnibus, quæ ratione docentur, & via, primum constituendum est, quid *quidque sit*: (nisi enim inter eos, qui discerent, convenit, quid sit illud, de quo ambigitur, nec rectè disseti, nec umquam ad exitum perveniri potest) explicanda est sæpe verbis mens nostra de quaque re, atque involuta rei notitia definiendo aperienda est, si quidem *definitio*, est oratio, quæ, quid sit id, de quo agitur, ostendit quam brevissime. Tum ut scis, explicato genere cuiusque rei, videndum est, quæ sint ejus generis sive formæ, sive partes, ut in eas tribuatur omnis oratio. Erit igitur hæc facultas in eo, quem volumus esse eloquentem, ut definire rem possit, neque id faciat tam præse, & angustè, quam in illis eruditissimis disputationibus fieri solet: sed cum explanatius, tum etiam uberius, & ad commune iudicium, popularemque intelligentiam accommodatius. Idemque etiam, cum res postulabit, genus universum in species certas, ut nulla neque prætermittatur, neque redundet, partiatur, ac dividet, quando autem, aut quomodo id faciat, nihil ad hoc tempus: quoniam (ut supra dixi) *iudicem* me esse, non *doctorem* volo. (u) Nec verò dialecticis modò sit instructus, sed habeat omnes philosophiæ notos, & tractatos locos. Nihil enim de religione, nihil de morte, nihil de pietate, nihil de caritate patriæ, nihil de bonis rebus, aut malis, nihil de virtutibus, aut vitiis, nihil de officio, nihil de dolore, nihil de voluptate, nihil de perturbationibus animi, & erroribus, quæ sæpe cadunt in causas, sed jejunius aguntur: nihil, inquam, sine ea scientia, quam dixi, graviter, amplè, copiosè dici, & explicari potest. De materia loquor orationis etiam nunc, non ipso de genere dicendi. volo enim prius habeat orator *rem*, de qua dicat, dignam auribus eruditis, quam cogitet, quibus *verbis* quidque dicat, aut quomodo, quem etiam, quo grandior sit, & quodam modo excelsior (ut de Pericle dixi supra) ne *physiolorum* quidem esse ignarus volo. Omnia profectò, eam se à celestibus rebus referet ad humanas; excelsius, magnificentiusque & dicet, & sentiet. (x) Cumque illa divina cognoverit, nolo ignoret ne hæc quidem humana. *Jus civile* teneat, quo egent causæ forenses quotidie, quid est enim turpius, quam legitimum, & civilem controversiarum patrocinia suscipere, cum sis legum, & civilis juris ignarus? (y) Cognoscat etiam rerum gestarum, & memoriam veteris ordinem, maximè scilicet nostræ civitatis: sed & imperiosorum populorum, & regum illustrium: quem laborem nobis Attici nostri levavit labor: 1 qui conservatis, notatisque temporibus: nihil cum illustre prætermitteret, annorum septingentorum memoriam uno libro colligavit. N E S C I R A U.

tem, quid antea, quam natus sis, acciderit, id est fer per esse puerum. Quid enim est ætas hominis, nisi memoria rerum veterum cum superiorum ætate contextitur? Commemoratio autem antiquitatis, exemplorumque prolatis summa cum *del. Etatione*, & *audoritatem* orationi affert, & fidem. Sic igitur instructus veniet ad causas: quarum habebit genera primum ipsa cognita, erit enim ei perspectum, nihil ambigi posse, in quo non aut res controversiam faciat, aut verba. Res, aut de vero, aut de recto, aut de nomine. Verba, aut de ambiguo, aut de contrario. Nam si quando aliud in sententia videtur esse, aliud in verbis, genus est quoddam ambigui, quod ex præterito verbo fieri solet: in quo, quod est ambiguum proprium, res duas significari videmus. (z) Cum tam pauca sint genera causarum, etiam 3 argumentorum præcepta pauca sunt, traditi sunt, è quibus ea ducantur, duplices loci: uni è rebus ipsis, alteri assumti. Tractatio igitur rerum efficit admirabilem orationem, nam ipsæ quidem res in perfacili cognitione versantur, quid enim jam sequitur, quod quidem artis sit, nisi ordiri orationem, in quo aut concilietur *auditor*, aut erigatur, aut pareat se ad discendum? rem breviter exponere, & probabiliter, & aperte, ut, quid agatur, intelligi possit? sua confirmare? adversaria evertere? eaque efficere non perturbatè, sed singulis argumentationibus ita concludendis, ut efficiatur quod sit consequens, is, quæ summentur ad quamque rem confirmandam? post omnia perorationem inflammantem restingentemve concludere? Has partes quemadmodum tractet singulas, difficile dictu est hoc loco, nec enim semper tractantur uno modo. (aa) Quoniam autem non, quem doceam, quæro, sed quem probem: probabo primum eum, qui, quid deceat, videbit. Hæc enim sapientia maximè adhibenda eloquenti est, ut sit *temporum, personarumque, moderator*. Nam nec semper, nec apud omnes, nec contra omnes, nec pro omnibus, nec omnibus eodem modo dicendum arbitror. Is erit ergo eloquens, qui ad id, quodcumque decebit, poterit accommodare orationem. Quod cum statuerit, tum, ut quidque erit dicendum, ita dicet: nec futura jejuniè, nec grandia minutè, nec item contrà, sed erit rebus ipsis par & æqualis oratio. Principia verecunda, non 4 elatis incensa verbis, sed acuta sententiis, vel ad offensionem adversarii, vel ad commendationem sui. Narrationes credibiles, nec historico, sed propè quotidiano sermone explicata dilucide. Dein si *venies cause*, tum etiam argumentandi tenue filum & in docendo, & in refellendo: idque ita tenebitur, ut, quanta ad rem, tanta ad orationem fiat accessio. Cum verò causa ea incidit, in qua vis eloquentiæ possit expromi: tum se latius fundet orator, tum reget, & flectet animos, & sic efficiet, ut volet, id est, ut causæ natura, & ratio temporis postulabit. (bb) Sed erit duplex omnis ejus ornatus ille admirabilis, propter quem ascendit in tantum honorem eloquentia. Nam cum omnis pars orationis esse debet laudabilis, sic ut verbum nullum, nisi aut grave, aut elegans excidat: tum sunt maximè luminosa, 5 & quasi actiosa partes duæ: quarum alteram in universi generis quæstione pono, quam (ut supra dixi) Græci appellant *ἑρμηνεία*; alteram in augendis, amplificandisque rebus, quæ ab eisdem *ἀνεκτικῆς* est nominata. Quæ et si æqualiter toto corpore orationis fusa esse debet, tamen in communibus locis maximè excelleat: qui *communes* appellati, quod videntur multarum iidem esse causarum, sed proprii singularum esse debebunt: At verò illa pars orationis, quæ est de genere uni-

verso,

1. Qui conservatis notatisque temporibus.] Legendum videbatur Guilielmo *doctores*.

2. Nisi memoria rerum veterum cum superiorum, &c.] Ita Pall. omnes, nisi quod Pal. pr. & sec. superioribus. Vulgata, nisi cum memoria. Memm. solum habet, nisi cum notis. *res. iterum contextatur*: omisiss ceteris.

3. Argumentorum præcepta pauca sunt, traditi sunt, è quibus, &c.] Sic

Pall. posteriores, quippe pr. & sec. item Pith. *præcepta tradita sunt, è quibus ducantur.*

4. Elatis incensa verbis.] Haud aliter Pall. omnes, & Pith. recepta lectio *intensa*, alias *intenta*.

5. Et quasi actiosa.] Ita Pall. omnes & Gallicani, Nonius tamen duobus locis inculcat nobis *justitia*.

verbo, totas causas saepe continet. quidquid est enim illud, in quo quasi certamen est controversae, quod Graece *κατασκευαστος* dicitur, id ita dici placet, ut traducatur ad *perpetuam questionem*, atque de universo genere dicatur: nisi cum de vero ambigetur: quod quæri conjectura solet. Dicitur autem non peripateticorum more (est enim illorum exercitatio elegans iam inde ab Aristotele constituta) sed a quanto nervosius: & ita de re communia dicentur, ut & pro reis multa leniter dicantur, & in adversarios asperere. Augendis vero rebus, & contra abiciendis nihil est, quod non perficere possit oratio: quod & inter media argumenta faciendum est, quod est unumque dabitur vel amplificandi, vel minuenti locus & pane insinuat in perorando. (cc) Proio sunt, quæ bene tracta à b oratore, admirabilem eloquentiam faciunt. quorum alterum est, quod Graeci *ἰσχυρὸν* vocant, ad naturas, & ad mores, & ad omnem vitæ consuetudinem accommodatum: alterum, quod iidem *παρρησιᾶν* nominant, quo perturbantur animi & concitantur, in quo uno *regnat oratio*. Illud superius, come, jucundum, ad benivolentiam conciliandam paratum: hoc, vehemens, incensum, incitatum, quo causæ eripiuntur: quod cum rapide fertur, sustineri nullo pacto potest. Quo genere nos mediocres, aut multo etiam minus: sed magno semper usi impetu, saepe adversarios de statu omni deieciimus. Nobis pro familiari teo summus orator non respondit Hortensius. A nobis homo audacissimus Catilina in senatu accusatus obmutuit. Nobis privata in causa magna & gravi, cum cepisset Curio pater respondere, subito affedit, cum sibi *venenū* ereptam memoriam diceret. Quid ego de *miseratis* vobis loquar? quibus eo sum usus pluribus, quod etiam si plures dicebamus, perorationem mihi tamen omnes relinquebant. in quo ut viderer excellere, non ingenio, sed dolore assequabar. Quæ qualicumque in me sunt: 1 me enim ipsum non ponit, quanta sunt: sed apparet in orationibus, etsi careat libri spiritu illo, propter quem majora eadem illa cum aguntur, quam cum leguntur, videri solent. Nec vero miseratione solum mens iudicium permovenda est (qua nos ita dolenter uri solemus ut puerum infantem in manibus perorantes tenuerimus: ut alia in causa, excitato reo nobili, sublato etiam filio parvo, plangore & lamentatione compleverimus forum) sed etiam est faciendum, ut *trahatur iudex*, mitigetur, invadeat, faveat, contemnat, admiretur, oderit, diligit, copiat, satietate afficiatur, speret, meruat, lateatur, doleat: qua in varietate, duriorum, accusatio suppeditabit exempla: mitorum, defensionis mex. Nullo enim modo animus audientis aut incitari, aut leniri potest, qui modus à me non tentatus sit. dicerem perfectum, si ita iudicarem, nec in veritate crimen arrogantiae extimescerem. Sed (ut supra dixi) nulla me ingenii, sed magna vis animi inflammata, ut me ipse non teneam. Nec *υμνοῦμαι* is, qui audiret, incenderetur, nisi ardens ea eum perveniret, oratio. Uterer exemplis domesticis, nisi ea legisses: uterer alienis vel Latinis, si ulla reperirent: vel Graecis, si deceret. Sed Graeci per pauca sunt, nec ea iudiciorum. nihil Antonii, nihil Corneii, nihil Sulpicii dicebat melius, quam scripsit Hortensius. Verum hæc vis, quam quærimus, quanta sit, suspicemur, quoniam exemplum non habemus: aut, si exempla sequimur, à Demosthene sumamus, & quidem perpetua dictionis, ex eo loco, unde, in Cresiphontis iudicio, de suis factis, consiliis, meritis in remp. aggressus est dicere. Ea profecto oratio in eam formam, quæ est

insita in mentibus nostris, includi sic potest, ut major eloquentia non requiratur. (dd) Sed iam forma ipsa restat, & *charactis* ille qui dicitur: qui qualis esse debeat, ex ipsis, quæ supra dicta sunt, intelligi potest. Nam & singulorum verborum, & collocatorum lumina attingimus: quibus sic abundabit, ut verbum ex ore nullum, nisi aut elegans, aut grave exeat: ex omnique genere frequentissima *translationes* erunt, quod ex propter similitudinem transferunt animos, & referunt, ac movent huc, & illuc: qui motus cogitationis, celeriter agitatus, per se ipse delectat. Et reliqua, ex collocatione verborum quæ lumuntur quasi lumina, magnam afferunt ornatu orationi. Sunt enim similia illis, quæ in amplo ornatu scenæ, aut fori appellantur *insignia*: non quod sola oriant, sed quod excellant. Eadem ratio est horum, quæ sunt orationis lumina, & quodammodo insignia: cum aut duplicantur, iteranturque verba, aut breviter commutata ponuntur, aut ab eodem verbo ducitur sapius oratio, aut in idem conicitur, aut in utrumque, aut adiungitur idem iteratum, aut idem ad extremum referitur, aut continentur unum verbum non in eadem sententia ponitur, aut cum similiter vel cadunt verba, vel desinunt, aut multis modis contrariis relatâ contraria: 2 aut cum gradatim sursum versus reditur: aut cum dentis conjunctionibus, dissolutè plura dicuntur: aut cum aliquid prætereunt, cur id faciamus, offendimus, cum corrigimus nosmetipsos, quasi reprehendentes: aut si est aliqua exclamatio vel admirationis, vel conquestionis: aut cum ejusdem nominis, casus sapius commutatur. (ee) Sed *sententiarum* ornamenta, majora sunt: quibus quia frequentissimè Demosthenes utitur, sunt qui putent, idcirco ejus eloquentiam maximè esse laudabilem. Et vero nullus ferè ab eo locus, sine quadam conformatione sententiæ edicitur: nec aliud quidquam est, dicere nisi omnis, aut certè plerasque aliqua specie illuminare sententias: quas cum tu optinè, Brute, teneas, quid attinet nominibus uti, aut exemplis? tantam notetur locus. Sicigitur dicit ille, quem expectimus, 4 ut verberet saepe multis modis eandem, & unam rem, & hæreat in eadem, commoreturque sententia: saepe etiam ut extenuet aliquid: saepe ut irrideat: ut declinet à proposito, defleatque sententiam: ut proponat, quid dicturus sit: ut, cum transegerit jam aliquid, definiat, ut se ipse revocet, ut, quod dixit iteret: ut argutum ratione concludat, ut interrogando urgeat, ut rursus quasi ad interrogata *sibi ipse* respondeat, ut contra, ac dicat, accipi, & sentiri velit, ut addubitet, quid potius, aut quomodo dicat: ut dividat in partes: ut aliquid relinquat, ac negligat: ut antè præmuniat: ut in eo ipso, in quo reprehendatur, culpam in adversarium conferat: ut saepe cum iis, qui audiunt, nonnumquam etiam cum adversario quasi *delibet*: ut hominum sermones, moresq; describat: ut muta quædam loquentia inducat: ut ab eo, quod agit, avertat animos: ut saepe in hilaritatem, risumve convertat: ut antè occupet quod videat opponi: ut comparat similitudines: ut utatur exemplis: ut aliud alii tribuens dispersat, ut interpellatorem coërceat, ut aliquid reticere se dicat: ut denuntiet, quid caveant: ut liberius quid audeat: ut irascatur etiam, ut objurgat aliquando, ut deprecetur, ut supplicet, ut medeatur, ut à proposito declinet aliquantulum, ut optet, ut exsecratur: ut fiat iis, apud quos dicit, familiaris. Atq; alias etiam dicendi quasi virtutes sequatur: brevitatem, si res petet: saepe etiam rem dicendo subjiciet oculis: saepe supra feret, quam fieri possit

significatio

1. Me enim ipsum non ponit quanta sunt.] Pith. & Pall. duo priores tantum habent, me ipsum ponit quanta sunt.

2. Aut cum gradatim sursum versus reditur.] Pal. iidem & Pith. reddunt, unde faciebat recedat Gulielmus, postea tamen maluisse videretur, sursum versus eadere, ut sit ex illo Plauti Epidico: cepi vrsuum vrsium ad illud paxillam accedere.

3. Sine conformatione sententiæ edicitur.] Retinent istud Pall. poste-

riores: priores enim, dicitur. alias legi inducitur dudum annotatum aliis. sed quid sit cocta illa vox abjiceretur?

4. Ut verberet saepe multis modis eadem.] Est à Rivio & Lambiniano. nam Pall. posteriores eadem, unam in rem hæreat, & in eadem commoretur sententiam. priores & Pith. eadem ex unam rem, & hæreat in eadem commoreturque sententiam; quomodo vulgo editi, nisi quod ii, eandem.

significatio saepe maior, quam oratio: saepe hilaritas saepe vitæ, naturarumque imitatio. Hoc in genere (nam quasi silvam vides) omnis eluceat oportet eloquentiæ magnitudo (ff) Sed hæc, nisi collocata, & quasi structa, & nexa verbis, ad eam laudem, quam volumus, aspirare non possunt. De quo cum mihi deinceps viderem esse dicendum, estis movebant jam me illa, quæ supra dixeram, tamen iis, quæ sequuntur, perturbabatur magis. Occurrebat enim, post se reperiri non invidiosum, quibus *referta sunt omnia*, sed fautores etiam mearum laudum, qui non censerent ejus viri esse, de cuius meritis tanta senatus judicia fecisset, comprobante populo Rom. quanta de nullo, de artificio dicendi litteris tam multa mandare. Quibus si nihil aliud responderem, nisi, me M. Beato *negare roganti voluisse*, iusta esset excusatio, cum & amicissimo, & praestantissimo viro, & recta & honesta petenti, satisfacere voluissem. Sed si profiterar (quod utinam possem) me studio sic dicendi, præcepta, & quasi vias, quæ ad eloquentiam ferrent, traditurum: quis tandem id iustus rerum æstimator reprehenderet? Nam quis unquam dubitavit, quin in rep. nostra primus eloquentia tenuerit semper, urbanis, pacatisque rebus, secundas, juris scientia? cum in altera, gratiæ gloria, præsidit plurimum esset: in altera, persecutionum, cautionumque præceptio, quæ quidem ipsa auxilium ab eloquentia sepe peteret, ea vero repugnante vix suas regiones, finisque defenderet. Cur igitur *ius civile* docere semper pulcrum fuit, hominumque clarissimorum discipulis floruerunt domus: ad dicendum si quis acuat, aut adjuvet in eo juveniutem, vituperetur? Nam si vitiosum est dicere ornate, pellatur omnino è civitate eloquentia, sin ea non modo eos ornate, perne quos est, sed etiam univertam temp. *CVR* AVR dicere turpe est, quod scire honestum est, aut, quod nosse pulcherrimum est, id non gloriosum docere? At alterum factitatum est, alterum novum. Fateor: sed utriusque rei causa est. Alteros enim respondentis audire fat erat, ut ii, qui docerent, nullum sibi ad eam rem tempus ipsi seponerent: sed eodem tempore & descendentibus satis facerent, & consulentibus, alteri, cum domestico tempus in cognoscendis, componendisque causis, forense in agendis, reliquum in seipsis reficiendis omne consumerent: quem habebant insituenti, aut docendi locum? Atque hæud scio, 1 an plerique nostrorum oratorum ingenio plus valuerint, quam doctrina, itaque illi dicere melius, quam præcipere: 2 nos contra fortasse possumus. At dignitatem docere non habet. Certè, si quasi *in ludo*, sed si monendo, si cohortando, si percunctando, si communicando, si interdum etiam una legendo, audiendo: nescio cur non docendo etiam aliquid aliquando, si possis meliores facere, cur nolis? An, quibus verbis sacrorum alienatio fiat, docere honestum est, ut est: quibus ipsa sacra retineri, defendique possint, non honestum est? At quis proficentur etiam qui nesciunt, eloquentiam autem illi ipsi, qui consecuti sunt, tamen ea se valere dissimulant, propterea quod *PRUDENTIA* hominibus grata est, lingua suspecta. Num igitur aut latere eloquentia potest: aut id, quod dissimulat, effugit: aut est periculum, ne quis putet in magna arte, & gloriosa, turpe esse docere alios id quod ipsi fuerit honestissimum habere? Ac fortasse ceteri rectiores: ego semper me didicisse præ me tuli. Quid enim possem, cum & abfuissem adolescens, & horum studiorum causa mare

transissem, & doctissimis hominibus referta domus esset, & aliqua fortasse inesset in sermone nostro doctrinarum nota? cumque vulgo scripta nostra legerentur, dissimularem me didicisse? Quid erat, cur probarem, nisi quod parum fortasse profeceram? Quod cum ita sit, tamen ea, quæ supra dicta sunt, plus in disputando, quam ea, de quibus dicendum est, dignitatis, habuerunt. De verbis enim componendis, & de syllabis propemodum dinumerandis, & dimetiendis loquemur: quæ etiam si sunt, sicuti mihi videntur, necessaria, tamen sunt magnificentiis, quam docentur. Est id omnino verum, sed propriè in hoc dicitur, nam *OMNIVM* magnarum artium, sicut arborum, altitudo nos delectat: radices, stirpesque non item: sed esse illa sine his non potest. Me autem, si pervagatissimus ille versus, qui vetat,

Artem pudere proloqui, quam fallites, dissimulare non sinit, quin delectet: si ve tuum studium hoc à me volamen expressit: tamen eis, quos aliquid reprehensuros suspicabar, respondendum fuit. Quod si ea, quæ dixi, non ita essent: quis tamen se tam durum, agrestemque praberet, qui hanc mihi non daret veniam, ut, cum meæ forense artes, & actiones publicæ concidissent, non me aut delectat, quod facere non possum: aut molestia, cui resisto, potius, quam litteris, dederem? quæ quidem me antea in iudicia, atque in curiam deducebant, nunc *obstant domi*. Nec votalibus modò rebus, quales hic liber continet, sed multo etiam gravioribus, & majoribus: quæ si erunt perfectæ, profectò forensibus nostris rebus etiam domestica litteræ respondebunt. Sed ad institutam disputationem revertamur. Collocabuntur igitur verba, aut ut inter se quam aptissime cohaereant extrema cum primis, eaque sint quam suavissimis vocibus: aut ut forma ipsa, concinnitasque verborum conficiat orbem suum: aut ut comprehensio numerosè, & aptè cadat. (eg Atq; illud primum videamus quale sit, quod vel maximè desiderat 3. diligentiam, ut fiat quasi structura quadam, nec tamen fiat operosa: nam esset cum infinitus, tum puerilis labor, quod apud Lucilium scitè exagitat in Albuicio Scævola,

Quam lepidè lexen composita? ut resserula omnes

Arte pavimento, atque emblemate vermisulato.

Nolo tam minuta hæc constructio appareat: sed tamen stilus exercitatus efficiat facillè hanc viam componendi. Nam ut in legendo oculus, sic animus in dicendo prospiciet, quid sequatur, ne extremorum verborum cum intelligentibus primis voces efficiat, aut asperas. Quamvis enim suaves, gravesque sententiæ, tamen si inconditis verbis efferuntur, offendunt aures: *quarum est iudicium superbissimum*. Quod quidem Latina lingua sic observat, 4. nemo ut tam rusticus sit, quin vocales nolit conjugere: in quo quidam etiam Theopompum reprehendunt, quod eas litteras tanto opere fugerit; 5. et si magister ejus Isocrates, at non Thucydides: ne ille quidem, haud paullo major scriptor, Plato: nec solum in his sermonibus, qui dialogi dicuntur, ubi etiam de industria id faciendum fuit, sed in populari oratione, qua mos est Athenis laudari in concione eos, qui sint in præliis interfecti: quæ sic probata est, ut eam quòtanis, ut scis, illo die recitari necesse sit. in ea est crebra ista vocum concursio, quam magna ex parte, ut vitiosam, fugit Demosthenes. Sed Græci viderint: nobis, ne si cupiamus quidem, distrahere

voees

1. An plerique nostrorum oratorum ingenio plus valuerint. Accedit Muretus codici Alexandri Glorierii, in quo erat amplius, *sciatum, contra atque nos ingenio etc.* & vero sic quoque præter exemplar Pithæorum, etiam in Palatin. prim. ac secund. oratorum esse atque ingenio. sed tamen vix admisim, nihil vaxiantibus Palatinis ceteris.

2. Nec capera strasse possumus. Nihil adiciunt membranacei nostri, quare non possumus aduere Glorieriano libro addenti, possumus melius, docere, etiam id probet Muretus libro XII. Variar. Lectionum

cap. 20.

3. Diligentiam, ut fiat quasi structura quadam, nec tamen fiat operosa. Hanc scripturam etiam offendit in Pith. Gulielmius, egoque in Pal. pr. ac sec. estque concinnior longe hæcenus recepta.

4. Nemo tam rusticus quæ. Haud aliter Pall. & firmar P. Victorius, libro Var. lect. XII. cap. 17. Turnobus lib. VIII. cap. 3.

5. Est id magister ejus Isocrates: at non, etc. Pal. pr. est id magister ejus Isocrates fecerat: at tamen Thucydides, neque, aliter sec. nisi quod is, est, idem magister, etc.

voces conceditur. Indicant orationes, illa ipse horridula
Catonis : indicant omnes poëtae, præter eos, qui ut verbum
facerent, sæpe hiabant, ut *Navius*,

Vos, qui accolitis Histriam, fluviium, atque Algidam.

Et ibidem,

Quam nunquam vobis Graeci, atque Barbari.

At Ennius semel,

Scipio inville.

Et quidem nos,

Hoc metu radiantis Etesia in vada ponti.

Hoc idem nostri sæpius non tulissent, quod Græci laudare
etiam solent. 1 Sed quid ego vocaleis? sine vocalibus sæpe
brevitatis causa contrahantur, ut ita dicerent, *multi modis*,
2 *vad' argenteis, palm' & crinibus, teli' fructu*. Quid
vero licentius, quam quod hominum etiam nomina contra-
trahantur, quo essent aptiora? nam ut *duellum*, bellum, &
duis bis: sic *Duellum*, eum, qui Panos classe devicit, 3 *Bellum*
nominaverunt, cum superiores appellati essent semper
Duellii. Quinetiam verba sæpe contrahuntur, non usus
causa sed aurium. Quomodo enim vester *Axilla*, *Ala* fa-
ctus est, nisi fuga litteræ vastioris? quam litteram etiam è
maxilla, 4 & *taxillis*, & *vestillo*, & *paxillo*, consuetudo ele-
gans Latini sermonis evellit. Libenter etiam copulando
verba jungentur, ut *sodes*, pro, *si aude*: *si*, pro, *si vis*. Jam
in uno, 5 *capiti*, tria verba sunt: *ain*, pro, *aisne*: *nequire*, pro,
non quire: *malle*, pro, *magis velle*: *nolle*, pro, *non velle*. Dein
etiam sæpe, & *exin*, pro, *desinde*, & *exinde* dicimus. Quid il-
lud? non olet unde sit, quod dicitur, *eum illi*? cum autem
nobis non dicitur, sed *nobiscum*? quia si ita diceretur, obsec-
nium concurrerent litteræ, ut etiam modò, nisi *AVTEM*
interpósuissim, concurrissent. Ex eo est *meum*, & *tecum*:
non, *cum me*, & *cum te*, ut esset simile illis *vobiscum*, atque
nobiscum. Atque etiam à quibusdam sermone jam emendatur
antiquitas, qui hæc reprehendunt, nam *Probatum*, atque *ho-*
minum fidem: *deorum* ajunt. Ita credo, hoc illi nesciebant:
an dabat hanc licentiam consuetudo? Itaque idem poëta,
qui inusitatius contraxerat,

Patru mei meum factum pudet, pro meorum fallorum: Et,

Textum: exitium examen rapit, — pro exitiorum: non di-
cit, liberium, ut plerique loquimur, cum, Cupidos liberium, aut,
In liberium loco, dicimus: sed ut isti volunt,

Neque tuum unquam in gremium extollis liberorum ex te
genus.

Et idem,

Namq' Æsculapii liberorum.

At ille alter in Chryse, non solum,

Cives, antiqui amici majorum meorum, quod erat usitatum,
sed durius etiam,

Consiliam, augurium, atque extim interpretes.

Idemque pergit,

Postquam prodigium horriserim, portentium pavos: quæ non
sanè sunt in omnibus neutris usitata. Nec enim dixerim
tam liberum, armium judicium: ethi est apud eundem, Ni-
hilus ad te de judicio armium accidit? quam armorum. Jam
(6 ut censoria tabula loquuntur) fabriam, & prociam, audeo
dicere, non fabriam, & procorum. Planeque, duorum viro-
rum judicium, aut trium virorum capitalium, aut, 7 decem vi-

rorum litibus judicandis, dico nunquam. Atqui dixit Accius,
Vides sepulcra, dua duorum corporum. Idemque, — Multo una
duum virum. Quid verum sit, intelligo: sed alias ita lo-
quor, ut concessum est, ut hoc, vel Probatum dico, vel, Pro-
deorum: alias, ut necesse est, cum tuum virum, non virorum:
cum sesterium munitionum, non nummorum: quod in his con-
suetudo varia non est. Quid, quod sic loqui, nosse, judicasse,
vetant: novisse, jubent, & judicavisse? quasi verò nescia-
mus, in hoc genere & plenum verbum rectè dici, & imini-
nutum ulitate. Itaque utrumque Terentius, Ebo, tu cogna-
tum tuam non noras? — Post idem, Stipionem, inquam, n va-
ras? Sies, plenum est: sit, imminutum. licet utare utro-
que: ergo ibidem, Quam cara sint, post carendo intelligant,
Quamq' atinendi magni dominatus sient. Nec vero reprehen-
derim,

— *Scripturae alii rem, & scripturam, esse verius sentio: sed*
consuetudini auribus indulgenti libenter obsequor.

Idem campus habet, — inquit Ennius: &

In templis idem, — probavit at, eundem, erat verius: nec
tamen, eundem, opimius, male sonabat, eisdem, IMPETRA-
TYM est à consuetudine, ut peccata suavitate causa lice-
ret: & pomeritiana quadriga, quam postmeridiana, libentius
dixerim: & mehercule, quam mehercules. Non scire quidem:
barbarum jam videtur: nescire, dulcius. Ipsum, meridum,
cur non medidum? credo, quod erat insuavis. Una præ-
positio est, ab, eaque nunc tantum in accepti tabulis man-
et, ne his quidem omnium: in reliquo sermone mutata
est. Nam amovet dicimus, & abegit, & abulsi, ut jam ne-
scias, ab ne verum sit, an abi. Quid si etiam absfugit, turpe
visum est: & abser noluerunt, aufer maluerunt? quæ præ-
positio præter hæc duo verba, nullo alio in verbo repe-
itur. Noti erant, & navi, & nari, quibus cum IN præponi
oporteret, dulcius visum est, ignoti, ignavi, ignari dicere,
quam ut veritas postulabat. Ex usu dicunt, & è reprobis,
quod in altero vocalis excipiebat, in altero esset asperitas,
nisi litteram sustulisses: s ut exegit, edixit, refecit, retulit, red-
didit: adiuncti verbi primam litteram præpositio con-
mutavit, ut subegit, summutavit, sustulit. Quid in verbis
junctis? quam scite insipientem, non insipientem? iniquum,
non iniquum? tricipitem, non tricapitem? concisum, non con-
casum? Ex quo quidam perissimum etiam volunt: quod ead-
em consuetudo non probavit. Quid verò hoc elegantius,
quod non fit natura, sed quodam instituto? inclytus dici-
mus brevi prima littera, insanus producta, inhumanus brevi,
infelix longa, & ne multis, quibus in verbis ex prima lit-
teræ sunt, quæ in sapiente, atque felice, productæ dicitur: in
ceteris omnibus, breviter, itemque composuit, consuevit, con-
crepuit, confecti: consule veritatem, reprehendet: refer ad
aureis, probabant, quære, cur? ita se dicent juvari. volu-
ptati autem aurium morigerari debet oratio. Quin ego
ipse, cum scirem ita majores locutos esse, ut nusquam,
nisi in vocali aspiratione uterentur, loquebar sic, ut pul-
eros, Ceteos, triumpos, Kartaginem dicerem: aliquando, idque
serò, convicio aurium, cum extorta mihi veritas esset,
USVM LOQUENDI populo concessi, scientiam mihi re-
servavi. Orcuvios tamen & Matones, Obones, Capiones, sepulcra,
coronas, lacrymas dicimus, quia per aurium judicium semper
licet.

1. Sed quid ego vocaleis? sine vocalibus, &c.] Hanc interpunctionem
stabilis Victorius d. cap. 17.

2. Vad' argenteis, palm' & crinibus.] Parum juvant libri scripti.
Lambinus tamen ausus reponere, argenteis vase, pass' crinibus.

3. Bellum unquam.] Bellum vult Paulus Merula ad Ennium, qui
construatur.

4. Taxillis.] Muretus maluit è Glorietiano axillis, libro XII. Var.
lect. cap. 20. ut & mox pro paxilla reponendum accumbat paxillum,
pax. et membranceos tamen nostros.

5. Capiti, tria verba sunt.] Ea Turnebus libro VIII. Adversar. cap. 3.
suspicator esse cap' si vis, addit tamen: At quanto verisimilius est
M. Tullii, præteritum esse antiquum, pro cepit: ut apud te, libro
II. de legibus: Sacrum sacrosi commendatum si qua clesse raptus, par-

ricida esto, &c.

6. Ut censoria tabula, &c.] Lectionem istam contra novatores eo-
rum retinet & defendit Turnebus d. cap. 3. qui adicitur: habent tamen
Pall. priores & Pich. accedit quam censoriam fabriam & prociam, ut censoria
tabula loquuntur, audeo, &c. posteriores accedunt, quam censoriam, ut cens.
tab. loq. fabriam, &c.

7. Decemvirorum litibus judicandis.] Idem Muretus affirmat in Gla-
rietiano exbare stibus, antequè si verum est, revocandum erit, quam-
vis exemplaria alia non accedant.

8. Ut exegit, edixit, refecit, &c.] Malui heic, ut & in prioribus ac-
sequentibus repræsentare scripturam pascim receptam, quam conjec-
tas meas obrudere cum Lambino; utique cum libri plutearii parum
aut nihil juvarent.

licet. 1. *Burthum* semper Ennius, numquam *Pyrrhum*. *Vi patefecerunt* Bruges: non *Phryges*, ipsius antiqui declarant libri. nec enim Græcam litteram adhibebant: nunc autem etiam duas: & cum *Phrygum*, & cum *Phrygius* dicendum esset, absurdum erat aut tantum Barbaris casibus Græcam litteram adhibere, aut recto casu solum Græcè loqui, tamen & *Phryges*, & *Pyrrhum* aurium causa dicimus. Quin etiam, quod jam subrusticum videtur, olim autem politius, eorum verborum, quorum eadem erant postrema dux litteræ, quæ sunt in *optimus*, postremam litteram detrahebant, nisi vocalis insequeretur. Ita non erat offensio in versibus, quam nunc fugiunt poetæ novi. Ita enim loquebamur.

Qui est omnibus principi, non omnibus princeps, & Vita illa digni, locos, non dignus.

Quod si indocta consuetudo tam est artifex suauitatis, quid ab ipsa tandem arte, & doctrina postulari putamus? (bb) Hæc dixi breuius, quam si hæc de re una disputarem. est enim hic locus late patens, de natura, usuque verborum: longius autem, quam instituta ratio postulabat. Sed quia rerum, verborumque iudicium, prudentis est, vocum autem, & numerorum, aures sunt iudices: & quod illa ad intelligentiam referuntur, hæc ad voluptatem: in illis ratio inuenit, in his sensus artem. aut enim negligenda nobis fuit voluptas eorum, quibus probari volebamus, aut ars ejus concilianda reperienda. Dux sunt igitur res, quæ permulceant aures, *sonus & numerus*. De numero mox, nunc de sono quaerimus. Verba (ut supra diximus) legenda sunt potissimum bene sonantia, sed ea non ut poetæ, exquisita ad sonum, sed sumpta de medio. 2. *Qua pontus Helles* -- superat modum. At, *Auratos artes Calchorum*, -- splendidis nominibus illuminatus est versus: sed proximus inquinatus, 3. insuauissima littera finitus, *Fringifera*, & *serta arua Assa uent*. Quare bonitate potius nostrorum verborum utamur, quam splendore Græcorum, nisi forte sic loqui poenitet, *Qua tempestate Paris Helenam* -- & quæ sequuntur. Immo vero ista sequamur, asperitatemque fugiamus, *Habeo istam ego perterreperam* -- Idemque, *Versutologus malitias*. Nec solum componentur verba ratione, sed etiam finiuntur, quoniam id iudicium esse alterum aurium diximus. Sed finiuntur aut compositione ipsa, & quasi sua sponte, aut quodam genere verborum, in quibus ipsis concinnitas inest: quæ hinc casus habent in exitu simileis, siue paribus paria redduntur, siue opponuntur contraria, siue apte natura numerosa sunt, etiam si nihil est factum de industria. In huius concinnitatis consecratione Gorgiam fuisse principem accepimus, quo de genere illa nostra sunt in Miloniana. EST ENIM, IUDICES, hæc non scripta, sed nata lex: quam non didicimus, accepimus, legimus; verum ex natura ipsa arripimus, hausimus, expressimus, ad quam non docti, sed facti: non instituti, sed imbuti sumus. Hæc enim talia sunt, ut, quia referuntur ad ea, ad quæ debent referri, intelligamus non quaesitum esse numerum, sed secutum. Quod fit item in contrariis referendis: ut illa sunt, quibus non modo numerosa oratio, sed etiam versus efficitur.

Eam, quam nihil accusas, damnas, condemnas diceret, qui verbum effugere vellet.

Bene quam meritam esse autumas, dici male mereri id, quod scis, prodest nihil: id, quod nescis, obest.

Versum efficit ipsa relatio contrariorum, id esset in oratione numerosum, *Quod scis, nihil prodest: quod nescis, multum obest*. Semper hæc, quæ Græci *ἀντιθέτα* nominant, cum contrariis opponuntur contraria, numerum oratorum necessitate ipsa efficiunt, & cum sine industria. Hoc genere antiqui, jam ante Isocratem delectabantur, & maxime Gorgias: cujus in oratione plerumque efficit numerum ipsa concinnitas. Nos etiam in hoc genere frequentes, ut illa sunt in quarto accusationis, *CONFERT HANC pacem cum illo bello: hujus prætoris adventum, cum illius imperatoris victoria: hujus cohortem impuram, cum illius exercitu inuicti: hujus libidines, cum illius continentia: ab illo, qui cepit, conditas: ab hoc, qui constitutas accepit, captas dicetis Syracusas*. 4. Ergo & hi numeri sint cogniti. (ii) Genus illud tertium explicetur, quale sit, numerosa & apte orationis, quod qui non sentiunt, quas aures habeant, aut quid in his hominis simile sit, nescio. Mex quidem & perfecto completæque verborum ambitu gaudent, & curta sentiunt, nec amant redundantia. Quid dico meas? *conciencia* sæpe exclamare vidi, cum apte verba cecidissent, id enim expectant aures, ut verbis colligantur sententia. Non erat hoc apud antiquos. Et quidem nihil aliud ferè non erat, nam 5. & verba eligeant, & sententias grauis, & suauis reperiebant, sed eas aut vinciebant, aut explebant parum. Hoc me ipsum delectat, inquit. Quid si antiquissima illa *pituita* paucorum colorum, magis, quam hæc jam perfecta, delectet? illa nobis sit, credo, repetenda: hæc scilicet repudianda. Nominibus veterum gloriantur, HABET autem, ut in atatibus auctoritatem senectus, sic in exemplis antiquitas: quæ quidem apud me ipsum valet plurimum. nec ego id, quod deest antiquitati, flagito potius, quam illa laudo, quod est: præsertim cum ea majora iudicem, quæ sunt, quam illa, quæ desunt. Plus est enim in verbis, & in sententiis boni, quibus illi excellunt, quam in conclusionibus sententiarum, quam non habent. Post inventa conclusio est, qua credo uluros veteres illos fuisse, si jam nota, atque usurpata res esset: qua inventa, omneis usos magnos oratores videmus. Sed habet nomen invidiam, cum in oratione judiciali & forensi numerus Latine, Græcè *ῥοδῶδες* inesse dicitur. Nimis enim *infidiarum* ad capiendas aures adhiberi videtur, si etiam in dicendo numeri ab oratore quaeruntur. Hoc freti isti & ipsi infracta, & amputata loquuntur, & eos vituperant, qui apta, & finita pronuntiant, si inanibus verbis, leuibusque sententiis: quæ in conclusionibus lecta verba: quid est & cur claudere, aut infistere orationem malint, quam cum sententia pariter excurrere. Hic enim inuidiosus numerus nihil affert aliud, nisi ut sit apte verbis comprehensa sententia: quod fit etiam ab antiquis, sed plerumque casu, sæpe natura: & quæ valde laudantur apud illos, ea ferè, quæ sunt conclusa, laudantur. Et apud Græcos quidem jam anni propè quadringenti sunt, cum hoc probatur, nos nuper agnovimus. Ergo Ennio licuit, vetera contemneri dicere:

Versibus, quos olim Fawni, vatesque, canebant:

mihî de antiquis eodem modo non licebit, præsertim cùm dicturus non sim, *Ante huic* -- ut ille: nec quæ sequuntur, *Nos aucti referare* -- legi enim, audiuique nonnullos, quorum propemodum absolute concluderet oratio. Quod qui non possunt, non est eis satis non contemni, laudari

N

etiam

1. *Erratum semper Ennius, &c.*] Sic voluit scribi Petrus Victorius libro XIV. Var. lect. cap. 3. neque aliter legitur in Pal. prim. aut sec. non *Parum*, ut vulgo.

2. *Qua pontus Helles superat modum, &c.*] Non dubium est, quin admittenda sit scriptura quam Seneca eruit Lippus nosse: *Qua Pontus ab Helles*, libri tamen nostri facine pro vulgata monstra tamen præferunt verborum; in sequentibus quippe Palat. prim. ac secund. *Qua Pontus Helles superat modum ad antiquos locorum, &c.* quart. quint. sext. *Qua Pontus Helles superat modum ad antiquos locorum, &c.*

3. *Insuauissima littera finitus.*] Sic Manutius, sic Lambinus; neque

aliter Pal. prim. aut sec. & Pich. ar antiquiores edd. *infinitus*, quod reformabat Gulielmus in *insignitus*. Pall. tamen posteriores habent *littera finis*.

4. *Ergo & hi numeri sint cogniti. Genus, &c.*] Sic fere Pall. omnes. certe nulli agnoscent illud retrò vulgatum, *egredis etiam à Latine. Genus*, quæ liquet esse à glossa.

5. *Et verba eligeant.*] Pal. pr. sec. Pich. *effingebant*, quod tamen non ausim legi.

6. *Cur claudere.*] Coactus sum sequi Palatinarum membrorum chorum, quibus occinebat Pich. vulgata *claudicare*.

etiam volunt. Ego autem illos ipsos laudo, idque meritò, quorum se isti imitatores esse dicunt, etsi in eis aliquid de-
sidero: hos verò minimè, qui nihil illorum, nisi *verbum*, se-
quantur, cum à bonis absint longissime. Quod si aureis
tam inhumanas, tamque agresteis habent ne doctissimorum
quidem virorum eos movebit auctoritas? Omitto Ilocra-
tem, discipulosque ejus, Ephorum, & Naucratem: quam-
quam orationis faciendæ, & orandæ auctores locupletissi-
mi, summique ipsi oratores, esse debeant. Sed quis omnium
doctior, quis acutior, quis in rebus vel inveniens, vel ju-
dicandis acrior Aristotele fuit? 1 quis porro Ilocrati est
adversarius impensius? Is igitur verum in oratione vetat
esse, numerum jubet. Ejus auditor Theodectes, in pri-
mis, ut (Aristoteles sæpe significat) politus scriptor, at-
que artifex, hoc idem & sentit, & præcipit. Theophras-
tus vero, iisdem de rebus etiam accuratius. Quis ergo
istos ferat, qui hos auctores non probent? nisi omni-
no hæc esse ab his præcepta nesciunt. Quod si ita est, (nec
verò aliter existimo) quia ipsi suis sensibus non moven-
tur: nihilne eis inane videtur? nihil inconditum, ni-
hil curtum, nihil claudicans, nihil redundans? In ver-
su quidem, 2 theatra tota exclamant, si fuit una syllaba
aut brevior, aut longior. Nec verò multitudo pedes novit,
nec ullos numeros tenet: nec illud, quod offendit, aut cur,
aut in quo offendat, intelligit: & tamen omnium longitu-
dinum, & brevitatum in sonis, sicut acutarum, gravium-
que vocum, iudicium ipsa natura in auribus nostris collo-
cavit. Visne igitur, Brute, totum hunc locum accuratius
etiam explicemus, quam illi ipsi, qui & hæc, & alia nobis
tradiderunt? An his contenti esse, quæ ab illis dicta sunt,
possumus? Sed quid quaero, velisne: cum litteris meis eru-
ditissimè scriptis, te id vel maximè velle perspexerim? Pri-
mum ergo origo, deinde causa, post natura, tum ad extre-
mum usque ipse explicetur orationis a præ, atque numerosa.
(kk) Nam qui Ilocratem maximè mirantur, hoc in ejus
summis laudibus ferunt, quod verbis solutis numeros pri-
mus adjunxerit. Cum enim videret, oratores cum severi-
tate audiri, poetas autem cum voluptate: tum dicitur nu-
meros secutus, quibus etiam in oratione uteremur, cum ju-
cunditatis causa, tum ut *varietas* occurreret satietati. Quod
ab his verè quadam ex parte, non totum, dicitur. Nam ne-
minem in eo genere scientius versatum Ilocrate, confiten-
dum est: sed princeps inveniendi fuit Thrasymachus: cu-
jus omnia nimis etiam extant scripta numerosè. Nam, (ut
paullo antè dixi) paria paribus adjuncta, & similiter defi-
nita, itemque contrariis relata contraria, quæ sua sponte
(etiam si id non agas) cadunt plerumque numerosè. Gorgias
primus invenit: sed his est usus *imtemperantius*, id autem
est genus (ut ante dictum est) sex tribus partibus collocatio-
nis alterum. Horum uterque Ilocratem ætate præcurrit: ut
eos ille moderatione, non inventione vicerit. Est enim, ut
in transferendis, faciendisque verbis tranquillior, sic in ipsis
numeris sedatior. Gorgias autem avidior est generis ejus,
& his festivitatis, (sic enim ipse sentet) insolentius ab-
utitur: quas Ilocrates (cum tamen audivisset in Thessalia
adolescens senem jam Gorgiam) moderatius temperavit.
Quinetiam se ipse tantum, quantum ætate precedebat,
(propè enim centum confecit annos) relaxarat à nimia ne-
cessitate numerorum: quod declarat in eo libro, quem ad
Philippum Macedonem scripsit, cum jam admodum esset
senex: in quo dicit *se minus jam servire numeris, quam so-
litus esset*, ita non modò superiores, sed etiam se ipse cor-
texerat. Quoniam igitur habemus a præ orationis eos prin-
cipes, auctoresque, quos dicimus, & origo inventa est:
causa quaeratur, quæ sic aperta est, ut mirer, veteres non

esse commotos, præsertim cum, ut sit, fortuitò sæpe ali-
quid conclusè, apteque dicerent: quod cum animos homi-
num, aureisque pepulisset, ut intelligi posset, id, quod ca-
sus effudisset, cecidisse jucundè: notandum certe genus,
atque ipsi sibi imitandi fuerunt. Aures enim, vel animus
aurium nuntio naturalem quandam in se continet vocum
omnium mentionem. Itaque & longiora, & breviora judi-
cat, & perfecta, ac moderata semper expectat. Mutila sen-
tit quedam, & quasi decurtata: quibus tanquam *debito* frau-
detur, offenditur: productiora alia, & quasi immoderatius
excurrentia, quæ magis etiam aspernantur aures: quod cum
in plerisque, tum in hoc genere NIMIVM quod est, offen-
dit vehementius, quam id, quod videtur parum. Ut igitur
poëtica, & versus inventus esse terminatione aurium, ob-
servatione prudentium, sic in oratione animadversum est,
multo illud quidem ferius, sed eadem natura admonente,
esse quosdam certos cursus, conclusionesque verborum. (ll)
Quoniam igitur causam quoque ostendimus: naturam nunc,
(id enim erat tertium) si placet, explicemus: quæ disputatio
non hujus instituti sermonis est, sed artis intimæ. Quæri
enim potest, qui sit orationis numerus, & ubi sit positus, &
natus ex quo: & is unusne sit, an duo, an plures, quaque
ratione componatur, & ad quam rem, & quando, & quo
loco, & quemadmodum adhibitus aliquid voluptatis affe-
rat. Sed, ut in pleis que rebus, sic in hæc, duplex est consi-
derandi via: quarum altera est longior, brevior altera, e-
dem etiam planior. Est autem longioris prima illa questio,
sive omnino ulla numerosa oratio. Quibusdam enim non
videtur: quia nihil in sit in ea certum, ut in versibus: & quod
ipsi, qui affirmant esse eos numeros, rationem, cur sint, non
queant reddere. deinde, si sit numerus in oratione: qualis
sit, aut quales: & è poëticeis numeris, an ex alio genere
quodam: & si è poëticeis, quis eorum sit, aut qui, namque
aliis unus modò, aliis plures, aliis omnes iidem videntur.
deinde, quicumque sunt, sive unus, sive plures; commu-
nesne sint omni generi orationis: quoniam aliud genus est
narrandi, aliud persuadendi, aliud docendi: an dispartes nu-
meri cuique orationis generi accommodentur. Si commu-
nes, qui sint: si dispartes, quid intersit, & cur non æquè in
oratione, atque in versu numerus appareat. Deinde, quod
dicitur in oratione numerosum, id utrum numero solum
efficiatur, an etiam vel compositione quadam, vel genere
verborum: an est suum cuiusque: ut numerus intervallis,
compositio vocibus, genus ipsum verborum quasi quædam
forma, & *lumen orationis* appareat: sitque omnium fons
compositio, ex eaque & numerus efficiatur, & ea, quæ di-
cuntur orationis quasi formæ, & lumina, quæ (ut dixi) Graeci
vocant *ῥυθμὸς*. At non est unum, nec idem, quod voce
jucundum est, & quod moderatione absolutum, & quod
illuminatum genere verborum: quamquam id quidem fi-
nitimum est numero, quia per se plerumque perfectum est:
compositio autem ab utroque differt, quæ tota servit *gravi-
tati* vocum, aut *suavitati*. Hæc igitur ferè sunt, in quibus rei
natura quaerenda sit. (mm) Esse ergo in oratione numerum
quendam, non est difficile cognoscere. Judicat enim sen-
sus: in quo iniquum est, quod accidit, non cognoscere, si,
cur id accadat, reperire nequeamus. Neque enim ipse ver-
sus ratione est cognitus, sed natura, atque sensu, quem
dimensa ratio, docuit, quid acciderit. ita notatio naturæ,
& animadversio peperit artem. Sed in versibus res est aper-
tior: quamquam etiam à modis quibusdam, cantu remoto,
soluta esse videtur oratio, maximeque id in optimo quo-
que eorum poëtarum, qui *λυρῶν* à Græcis nominantur:
quos cum cantu spoliaveris, nuda parè remanet oratio.

Quorum

1. Quis Ilocrati est adversarius impensius.] Convenit istud magis quam
hæcenus vulgatum inferius, eduxi autem è tenebris Pal. pr. ac lec-
toreque aliter erat in libro Petri Pichæ.

2. Theatra tota exclamant.] Lambinus arbitrator restituendum *reclat*
mans, non puto necesse, libris non addicentibus.

retur delectationis *aucupium*, & quadranda orationis industria: quæ latebit eo magis, si & verborum & sententiarum ponderibus utemur. Nam qui audiunt, hæc duo animadvertunt, & jucunda sibi censent, verba dico, & sententias: eaque dum animis attentis admirantes excipiunt, stergit eos, & prætervolat numerus: qui tamen si abesset, illa ipsa delectarent. Nec verò nimius is cursus est numerorum, orationis dico (nam est longè aliter in versibus) nihil ut fiat *extra modum*, nam id quidem esset poëma. sed omnis nec claudicans, nec quasi fluctuans, & æqualiter, constanterque ingrediens, numerosa habetur oratio. Atque id in dicendo numerosum putatur, non quod totum constaret numeris, sed quod ad numeros proxime accedit: quo etiam difficilium est oratione uti, quam versibus: quod illis certa quædam, & definita lex est, quam sequi sit necesse: in dicendo autem nihil est propositum, nisi aut ne immoderata, aut angusta, aut dissoluta, aut fluens sit oratio. Itaque non sunt in ea tanquam tibicini percussionum modi, sed universa comprehensio, & species orationis, clausa, & terminata est: quod *voluptate aurium* iudicatur. (gg) Solet autem quæri, totone in ambitu verborum numeri tenendi sunt, an in primis partibus, atque in extremis. Plerique enim censent cadere tantum numero se oportere, terminarique sententiam. Est autem, ut id maxime deceat, non id solum, ponendus est enim ille ambitus, non abijciendus. Quare cum aures extremum semper *expectent*, in eoque acquiescant, id vacare numero non oportet: sed ad hanc exitum tamen à principio ferri debet verborum illa comprehensio, & tota à capite ita fluere, ut ad extremum veniens ipsa consistat. Id autem bona disciplina exercitatis, qui & multa scripserint, & quæcumque etiam sine scripto dicerent, similia scriptorum effecerint, non erit difficillimum. Antè enim circumscriptur mente sententia, confestimque verba concurrunt: quæ mens eadem, quæ nihil est celerius, statim dimittit, ut suo quodque loco respondeat: quorum descriptus ordo aliàs terminatione concluditur: atque omnia illa & prima, & media verba spectare debent ad ultimum. Interdum enim cursus est in oratione incitator, interdum moderata ingressio: ut jam à principio videndum sit, quemadmodum velis venire ad extremum. nec in numeris magis, quam in reliquis ornamentis orationis, eadem cum faciamus, quæ poëtæ, effugimus tamen in oratione poëmatum similitudinem. Est enim in utroque & materia, & tractatio: materia in verbis, tractatio in collocatione verborum. Ternæ autem sunt utriusque partes verborum: translatus, novum, priscum. nam de propriis nihil hoc loco dicimus. Collocationis autem, ex, quas diximus, compositio, concinnitas, numerus, sed in utroque frequentiores sunt, & liberiores poëtæ. Nam & transferunt verba cum crebrius, tum etiam audacius: & priscis libentius utuntur, & liberius novis. quod idem sit in numeris: in quibus quasi *necessitati* parere coguntur. sed tamen hæc nec nimis esse diversa, neque ullo modo conjuncta intelligi licet. Ita fit, ut non item in oratione, ut in versu, numerus exstet: idque quod numerosum in oratione dicitur, non semper numero fiat, sed nonnumquam, aut concinnitate, aut constructione verborum. (rr) Ita, si numerus orationis quaeritur qui sit: omnis est: sed alius alio melior, atque aptior. si locus: in omni parte verborum, si, unde ortus sit: ex aurium voluptate. si componendorum ratio: dicitur alio loco, quia pertinet ad usum, quæ pars quarta, & extrema nobis in dividendo fuit. si, ad quam rem adhibeatur: ad delectationem. si, quando, semper, si, quo loco: in tota continuatione verborum, si, quæ res efficiat voluptatem: eadem, quæ in versibus, quorum modum notat ars, sed aures ipsæ tacito eum sensu sine

arte definiunt. (ff) Satis multa de natura: sequitur usus, de quo est accuratius disputandum. In quo quaesitum est, in totone circuitu illo orationis, quem Græci *ἀριθμὸς*, nos tum *ambitum*, tum *circuitum*, tum *comprehensionem*, aut *continuationem*, aut *circumscriptionem* dicimus: an in principiis solum, an in extremis, an in utraque parte numerus tenendus sit. Deinde, quomodo aliud videatur esse numerus, aliud numerosum: quid intersit. Tum autem in omnibus numeris æqualiter particulas deceat incidere, an facere alias breviores, alias longiores: idque quando, aut cur, quibusque partibus: pluribusne, an singulis: imparibus, an æqualibus: & quando aut istis, aut illis sit utendum: quæque inter se aptissime collocentur, & quomodo: an omnino nulla sit in eo genere distinctio: quodque ad rem maxime pertinet, qua ratione numerosa fiat oratio. Explicandum etiam est, unde orta sit forma verborum: dicendumque, quantos circuitus facere deceat. Deque eorum particulis, & tanquam incisionibus discedendum est, quærendumque, utrum una species, & longitudo sit earum, an plures: & si plures, quo loco, aut quando, quoque genere uti oporteat. postremo totius generis *utilitas* explicanda est, quæ quidem patet latius, non ad unam enim rem aliquam, sed ad plures accommodatur. Ac licet non ad singulas res respondentem de universo genere sic dicere, ut etiam singulis satis responsum esse videatur. Remotis igitur reliquis generibus unum selegimus, hoc, quod in causis, foroque versatur, de quo dicemus. Ergo in aliis, id est, in historia, & in eo, quod appellamus *ἱστορικὸν*, placet omnia dici Iſocrateo, Theopompeo; more, illa circumscriptio, ambituque, ut tanquam in orbe inclusa currat oratio, quod in his in singulis perfectis, absolutisque sententiis. Itaque postea quam est nata hæc vel circumscriptio, vel comprehensio, vel continuatio, vel ambitus, si ita licet dicere: nemo, qui aliquo esset in numero, scripsit orationem generis ejus, quod esset ad delectationem comparatum, remotumque à iudiciis, forensique certamine, quin redigeret omnis se in *quadrum*, numerumque sententias. Nam cum is est auditor, qui non vereatur, ne compositæ orationis insidiis sua fides attentetur, gratiam quoque habet oratori, voluptati aurium servienti. Genus autem hoc orationis neque totum assumentum est ad causas forenses, neque omnino repudiandum. Si enim semper utare, cum satietatem afferat, tum, quale sit, etiam ab imperitis agnoscutur. Detrahit præterea actionis dolorem, aufert humanum sensum actoris, tollit funditus veritatem, & fidem. (ss) Sed, quoniam adhibenda nonnumquam est, primum videndum est, quo loco, deinde quamdiu retinenda sit, tum quæ modis commutanda. Adhibenda est igitur numerosa oratio, si aut laudandum est aliquid ornatus, ut nos in accusationis secundo de Sicilia laude diximus, aut in senatu de consulari meo: aut exponenda narratio, quæ plus dignitatis desiderat, quam doloris, ut in quarto accusationis de Ennensi Cerere, de Segestana Diana, de Syracusarum situ diximus. Sæpe etiam in amplificanda re, concessu omnium funditur numerosa, & volubiler oratio. Id nos fortasse non perfecimus, conati quidem sapissime sumus: quod plurimis locis *perorationes* nostræ voluisse nos, atque animo contentidisse declarant. Id autem tum valet, cum is, qui audit, ab oratore jam obsessus est, ac tenetur. Non enim id agit, ut insidiatur & observet: sed jam favor, processumque vult, dicendique vim admirans, non inquit quod reprehendat. Hæc autem forma retinenda non diu est, nec dico in peroratione, 2 quam ipse includit, sed in orationis reliquis partibus. nam cum si his locis usus, quibus ostendi licere, transferenda tota dictio est ad illa, quæ nescio cur, cum Græci *ἡγεμονία*, & *κἀνά* nominent,

1. Ut insidiatur & observet.] Lambinus induxit, ut insidiatorem ob-
servet, tanquam si libris scriptis, at Palat. nostri prius retinent, & ha-

ber quo se defendat.

2. Quam ipse includit.] Gualicinius conatur legere, quæ ipse includit,
L. 1051/12

nominent, nos non recte *incisa*, & *membradicamus*. Neque enim esse possunt, rebus ignotis; nota nomina: sed cum verba aut leuitatis, aut inopia causa transferre soleamus, in omnibus hoc fit artibus, ut, cum id appellandum sit, quod propter rerum ignoratorem ipsarum, nullum habuerit ante nomen, necessitas cogat aut novum facere verbum, aut à simili mutari. (usu) Quo autem pacto deceat incise, membratimve dici, iam videmus: nunc, quot modis mutantur comprehensiones, conclusionesque, dicendum est. Fluit omnino numerus à primo tum incitatus, brevitate pedum, tum proceritate tardius, cursu in contentiones magis requiritur: expositiones rerum, tarditatem. Infit autem ambitus modis pluribus, è quibus unum est secuta Asia maxime, qui dichoreus vocatur, quum duo extremi chorei sunt, id est, è singulis longis, & brevibus. Explanandum est enim, quòd ab aliis idem pedes aliis nominantur *vocabulis*. Dichoreus non est ille quidem sua sponte vitiosus in clausulis, sed in orationis numero nihil est tam vitiosum, quam semper esse idem. Cadit autem per se ille ipse præclare, quo etiam *facetas* formidanda est magis. Me fante C. Carbo, C. F. tribunus plebis in concione dixit his verbis, *O Marco Druse, patrem appello, hæc quidem duo binis pedibus incisim: dein membratim, Tu dicere solebas, sacrum esse rempublicam*. Hæc item membra termitis, post ambitus, *Quicumque eam violavissent, ab omni uls esse et pœnas persolutas*. dichoreus, nihil enim ad rem, extrema illa, longa sit, an brevis, deinde, *Patris dictum sapiens, temeritas filii comprobavit*. Hoc dichoreus tantus clamor concionis excitatus est, ut admirabile esset. Quæro, nonne id numerus effecerit? verborum ordinem immuta, fac sic, *Comprobavit filii temeritas: iam nihil erit, etsi temeritas ex tribus brevibus & longa est: quem Aristoteles ut optimum probat, à quo dissentio*. At eadem verba, eadem sententia, animo istue satis est, auribus non satis. Sed id crebrius fieri non oportet. Primum enim numerus agnoscitur: deinde satiat: postea cognita facilitate contemnitur. Sed sunt clausulæ plures, quæ numerosæ, & jucundè cadant, nam & creticus, qui est è longa, & brevi, & longa, & ejus æqualis pœon, qui spatio par est, syllaba longior: quàm commodissimè putatur in solutam orationem illigari, cum sit duplex, nam aut è longa, & tribus brevibus, qui numerus in primo viget, jacet in extremo: aut è totiorem brevibus, & longa, in quem optimè cadere censent veteres: ego non planè rejicio, sed alios antepono. Ne spondeus quidem funditus est repudiandus, etsi, quod est è longis duabus, hebetior videtur, & tardior, habet tamen stabilem quandam, & non expertem dignitatis gradum: in incisionibus verò multo magis, & in membris *paucitatem* enim pedum gravitatis suæ tarditate compensat. Sed hos cum in clausulis pedes nomino, non loquor de uno pede extremo, adjungo (quod minimum sit) proximum superiorem, sæpe etiam tertium. Ne jambus quidem, qui est è brevi & longa, aut par choreo, qui habet tres breves, sed spatio par, non syllabis: aut etiam dactylus, qui est è longa, & duabus brevibus, si est proximus à postremo, parum volubiliter pervenit ad extremum, si est extremus choreus, aut spondeus, numquam enim interest uter sit eorum in pede extremo. Sed iidem hi tres pedes male concludunt, si quis eorum in extremo locutus est, nisi cum pro cretico postremus est dactylus, nihil enim interest, dactylus sit extremus, an creticus: quia postrema syllaba, brevis, an longa sit, ne in versu quidem refert. Quare etiam pœona qui dixit aptiorem, in quo esset longa postrema, vidit parum: quoniam nihil ad rem est, postrema quàm lon-

ga sit. Jam pœon, quòd plures habeat syllabas, quàm tres, numerus à quibusdam, non pes habetur. Est quidem, ut inter omnes constat antiquos, Aristotelem, Theophrastum, Theodectem, Ephorum, unus aptissimus orationi vel orienti, vel mediæ, putant illi etiam cadenti, quo loco mihi videtur aptior Creticus. Dochimus autem è quinque syllabis, brevi, duabus longis, brevi, longa, ut est hoc, *Amicos tones*: quovis loco aptus est, dum semel ponatur, iteratus, aut continuatus, numerum apertum, & nimis insignem facit. His igitur tot commutationibus, tamque variis si utemur: nec deprehenderetur manifestò, quid à nobis de industria fiat, & occurreret satietati. (usu) Et quis non numero solùm numerosa oratio, sed & compositione fit, & genere, (quod ante dictum est), concinnitatis: compositione potest intelligi, cum ita struata verba sunt, ut numerus non quæsitus, sed ipse secutus esse videatur: ut apud Crassum, NAM VBI LYBIDO DOMINATUR, INNOCENTIA LEVE PRÆSIDIUM EST. Ordo enim verborum efficit numerum sine ulla aperta oratoris industria. Itaque si quæ veteres illi (Herodotum dico, & Thucydidem, toramque eam ætatem) apte numerosæque dixerunt, ea non numero quæsitò, sed verborum collocacione occiderunt. Formæ verò quædam sunt orationis, in quibus ea concinnitas inest, ut sequatur numerus necessario. Nam cum aut par pari referitur, aut contrarium contrario opponitur, aut quæ similiter cadunt verba, verbis comparantur: quidquid ita concluditur, plerumque fit ut numerosè cadat, quo de genere cum exemplis supra diximus, ut hæc quoque copia facultatem afferat, non semper eodem modo desinendi, nec tamen hæc ita sunt arcta, & adstricta, ut ea, cum velimus, laxare nequeamus. Multum interest, utrum numerosa sit, id est similis numerorum, an planè è numeris confert oratio, alterum si fit, intolerabile vitium est: alterum nisi fit, dissipata & inculta, & fluens est oratio. (usu) Sed quoniam non frequenter, verum etiam raro in veris causis, aut forensibus circumscripi, numerosæque dicendum est: sequi videtur, ut videamus, quæ sint illa, quæ supra dixi incisa, quæ membra. Hæc enim in veris causis maximam partem orationis obtinent. Constat enim ille ambitus, & plena comprehensio è quattuor ferè partibus, quæ membra dicimus, ut & aureis impleat, & ne brevior sit, quàm satis sit, neque longior, quamquam utrumque nonnumquam, vel potius sæpe accidit, ut aut citius insistendum sit, aut longius procedendum, nec brevis defraudasse aureis videatur, neve longitudo obtudisse. Sed habeo mediocritatis rationem, nec enim loquor de versu, & est liberior aliquanto oratio. E quattuor igitur, quasi hexametrorum instar versuum quod sit, constat ferè plena comprehensio. His igitur singulis versibus quasi nodi apparent continuationis, quos in ambitu conjungimus. 2. Sin membratim volumus dicere, insistimus: idque cum opus est, ab isto cursu invidioso faciliè nos, & sæpe disjungimus. Sed nihil tam debet esse numerosum, quàm hoc, quod minime apparet, & valet plurimum. Ex hoc genere illud est Crassi, *Misios faciant patronos: ipsi prodeant*. Nisi intervallo dixisset, — *ipsi prodeant*, — sensisset profectò effugisse senarium: omnino melius caderet, *prodeant ipsi*. Sed de genere nunc disputo. Cur clandestinis consiliis non oppugnant? cur de perfugis nostris copias comparant contra nos? Prima sunt illa duo, quæ *ἡμῶν* illi, nos membrum. Sequitur non longa, ex duobus enim versibus, id est, membris, perfecta comprehensio est, & in spondeos cadit: & Crassus quidem sic plerumque dicebat: idque ipse genus dicendi maxime probo. Sed

N 3

quæ

1. Infit autem ambitus, mediis pluribus.] Lambinus omnino pertendit reponendum pedibus pluribus; oblitus præcessisse, nunc quot modis mutantur comprehensiones, &c. item dixisse Tullium supra cap. 58. sub finem: Itaque non sicut in ea tanquam sibi nec percipiendum modi.

2. Sin membratim volumus dicere.] Illud Lamb. notamus, videtur exlatere in Pal. quart. reliqui tamen duo præferunt alterum, quod non videtur toto cælo autemet adversari sententiæ Munstrolenfi. illi.

quæ incisim, aut membratim efferuntur, ea vel aptissimè cadere debent: ut est apud me: *Domus tibi deest? at habebas pecunia superabat? at egobas.* Hæc incisè dicta sunt quattuor. At membratim, quæ sequuntur, duo, *Incurristi amens in scilummas, i in alienis insanus insanisti.* Deinde omnia, tanquam crepidine quadam, comprehensione longiore sustinentur, *Depressam, cacam, jacentem domum pluri, quam te, & quam fortunas tuas asistimasti.* dichoreo finitur. At dispondeo proximum illud, nam in iis, quibus, ut iugiunculis, uti oportet, brevitatis facit ipsa liberiores pedes. Sæpe enim singulis utendum est, plerumque binis (& utrisque addi pedis pars potest,) non ferè ternis amplius. Incisim autem, & membratim tractata oratio in veris causis plurimam valet, maximeque his locis, cum aut arguas, aut refellas: ut nostra in Corneliiana secunda, *O callidos homines, o rem excogitaram, o ingenia metuenda!* Membratim adhuc: deinde casim diximus. Rursus membratim, *Testes dare volumus.* Extrema sequitur comprehensio, sed ex duobus membris, qua non potest esse brevior, *Quam, quas, nostram sefellit, ita vos esse facturos?* Nec ulla genus est dicendi aut melius, aut fortius, binis, aut ternis ferre verbis, nonnumquam singulis paullo aliàs pluribus: inter quas variis clausulis interponit se raro numerosa comprehensio. quam perverse fugiens Hegeſias, dum ille quoque imitari Lysiam vult, alterum panè Demosthenem, saltat, incidens particulas. & is quidem non minus sententiis peccat quam verbis: ut non quarat, quem appellet ineptum, qui illam cognoverit. Sed ego illa Crassi, & nostra posui, ut, qui vellet, auribus ipsis, quid numerosum etiam in minimis particulis orationis esset, judicaret. (33) Et, quoniam plura de numerosa oratione diximus, quam quicquam ante nos, nunc de ejus generis utilitate dicemus. Nihil enim est aliud, Brute, (quod quidem tu minime omnium ignoras) pulcrè, & oratorie dicere, nisi optimis sententiis verbisque lectissime dicere. Et nec sententia ulla est, quæ fructum oratori ferat, nisi aptè exposita, atque absolute: nec verborum lumen apparet, nisi diligenter collocatorum: & horum utrumque numerus illustrat. Numerus autem (sæpe enim hoc testandum est) non modo non poetice junctus, verum etiam fugiens illum, eiq; omnium dissimilimus: non quin lidem sint numeri non modo oratorum, & poetarum, verum omnino loquentium, denique etiam sonantium omnium, quæ metiri auribus possumus: sed ordo pedum facit, ut id, quod pronuntiat, aut orationis, aut poematis simile videatur. Hanc igitur siue compositionem, siue perfectionem, siue numerum vocari placet, & adhibere necesse est, si ornatè velis dicere, non solum, (quod ait Aristoteles & Theophrastus) ne infinite feratur, ut *stumen*, oratio, quæ non aut spiritu pronuntiantis, aut interductu librarii, sed numero coacta debet insidere: verum etiam quod multo majorem habent apta vim, quam soluta. Ut enim *athletas*, nec multo secus gladiatores videmus nihil nec vitando facere cautè, nec petendo vehementer, in quo non motus hic habeat palæstram quandam, ut quidquid in his rebus fiat utiliter ad pugnam, idem ad adspæctum etiam sit venustum: sic oratio nec plagam gravem facit, nisi petitio fuit apta: nec satis rectè declinat impetum, nisi etiam in cedendo, quid deceat, intelligit: Itaque, qualis eorum motus, quos ἀπὸ λαϊσίου Græci vocant, talis horum mihi videtur oratio, qui non claudunt numeris sententias: tantumq; abest, ne, quod ii, qui hoc aut magisterorum inopia, aut ingenii tarditate, aut laboris fuga non

sunt assecuti, solent dicere, *enervatur oratio* compositione verborum, ut aliter in ea nec impetus ullus, nec vis esse possit. Sed magnam exercitationem res flagitat, nequid eorum, qui genus hoc secuti non tenuerunt, simile faciamus: ne aut verba trajiciamus aperte: quo melius aut cadat, aut volvetur oratio. quod se L. Cælius Antipater in proœmio belli Punici, nisi necessarid, facturum negat. O virum simplicem, qui nos nihil celat: sapientem, qui servendum necessitati putet! Sed hic omnino rudis. Nobis autem in scribendo, atque in dicendo necessitatis excusatio non probatur. nihil est enim necesse: & si quid esset, id necesse tamen non erat confiteri. Et hic quidem, qui hæc à Lælio, ad quem scripsit, cui se purgat, veniam petit, & utitur ea traiectione verborum, & nihilo tamen aptius explet, concluditque sententias. Apud alios autem, & Asiaticos maxime, numero servientis, iuculata reperias inania quædam verba, quasi *complementa* numerorum. Sunt etiam qui illo vitio, quod ab Hegeſia maxime fluxit, insingendis, concidendisque numeris in quoddam genus abiectionum incidant Siculorum simillimum. Tertium est, in quo fuerunt fratres illi, Asiaticorum rhetorum principes, Hierocles, & Meneclæ, minime mea sententia contentendæ. Et si enim à forma veritatis, & ab Atticorum regula absunt, tamen hoc vitium compensant vel facultate, vel copia: sed apud eos varietas non erat, quod omnia ferè concludebantur uno modo: quæ vitia qui fugerit, ut neque verbum ita trajiciat, ut id de industria factum intelligatur, neque infertens verba, quasi rimas expleat, nec minutos numeros sequens, concidat, delumbetque sententias, nec sine ulla commutatione in eodem semper versetur genere numerorum; is omnia ferè vitia vitaverit. nam de laudibus multa diximus, quibus sunt a lia perspicuè vitia contraria. Quantum autem sit a præ dicere, experiri licet, si aut compositi oratoris bene structam collocationem dissolvat permutatione verborum. corrupturam enim tota res, ut & hæc nostra in Corneliiana, & deinceps omnia, *Neg, me divitia movent, quibus omnes Africanos, & Lælios 3 multi venaliti, mercatoresque superarunt.* Immuta paulum, ut sit, *multis superarunt mercatores, venalitiis; perierit tota res:* Et quæ sequuntur, *Neque vestis, aut calatum aurum, & argentum, quo nostros veteres Marcellos, Maximosque multi eunuchi à Syria Ægyptoque viceerunt.* Verba permuta sic, ut sit, *Vicerunt eunuchi à Syria, Ægyptis:* Adde tertium, *Neque vero ornamenta illa villarum, quibus Paulum, & L. Mummium, qui rebus his urbem, Italianque omnem refererunt, ab aliquo video perfacile Deliaico, aut Syto potuisse superari:* Fac ita, *potuisse superari ab aliquo Syro, aut Deliaico:* videsne, ut ordine verborum paulum commutato, iisdem verbis, sententia, ad nihilum omnia recidant, cum sint ex aptis dissoluta? aut si alicujus inconditi arripias dissipatam aliquam sententiam, eamq; ordine verborum paulum commutato, in quadrum redigas, efficiatur aptum illud, quod fuerit antea diffusum, ac solum. Age, sume de Gracchi apud censores illud, *ABESSE NON POTEST, QVIN EIVSDEM HOMINIS SIT, PROBOS IMPROBARE, QUI IMPROBOS PROFET.* Quattro aptius si ita dissecti, *quid ejusdem hominis sit, qui improbos probos, probos improbare?* Hoc modo dicere nemo unquam noluit: nemoq; potuit, quin dixerit. Qui autem aliter dixerunt, hoc a se qui non potuerunt, ita facti sunt repente Attici, quasi vero Trallianus fuerit Demosthenes: cuius non tam vibrarent talinina illa, nisi numeris contorta ferrentur. Sed si quos

1. In alienis insanus insanisti.] P. Victorius in genuè fatetur, non videre se quem locum hæc habeat secunda haram dictionum. videtur ipse libro XVIII. Var. loci. cap. 9.
2. Neque verba trajiciamus aperte.] Gullielmus putabat aptius hærere verba trajiciamus.

3. Multi venditii mercatores.] Patricius & Lambinus reponendum putant venalitiis, sed alterum restat in Pall. quinq; & Pithæano 3; ut utrumque idem aliis scriptoribus pro emptoribus venditum; ut Cicæ plus palam facit Briffonius libro. III. de verborum significatione.